

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Företagsekonomiska Institutionen

Ny lagstiftning om förmånsrätt och företagshypotek -

Hur bankernas kreditgivning till företag påverkas

**Kandidatuppsats i Företagsekonomi
Externredovisning
Höstterminen 2003**

Handledare: Stefan Schiller

**Författare: Lena-Marie Månsson 780525
Sara Norling 770714**

SAMMANFATTNING

Kandidatuppsats i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Externredovisning, Höstterminen 2003

Författare: Lena-Marie Månsson och Sara Norling

Handledare: Stefan Schiller

Titel: Ny lagstiftning om förmånsrätt och företagshypotek - Hur bankernas kreditgivning till företag påverkas

Bakgrund och Problem: Den 5 juni 2003 antog riksdagen regeringens förslag om nya regler om förmånsrätt vid konkurs. De nya reglerna innebär att värdet av företagshypotek försämras och nuvarande lag om företagshypotek (1984:649) upphör att gälla och ersätts av en ny lag om företagsinteckning (2003:528). Bankerna påverkas av denna förändring eftersom de ofta använder företagshypotek som säkerhet för att bevilja lån. De nya reglerna trädde i kraft 1 januari 2004 och är således en mycket aktuell fråga. Den nya lagstiftningen är utgångspunkten för denna uppsats vars problem är att beskriva hur bankernas kreditgivning till företag påverkas av de förändrade förutsättningarna.

Syfte: Syftet med denna uppsats är att beskriva hur bankerna anser att kreditgivningsprocessen till företag kommer att förändras i och med ändrade förmånsrättsregler och den nya lagen om företagsinteckning.

Avgränsningar: Denna uppsats behandlar endast förändringen gällande företagshypotek, som berör bankernas kreditgivning till företag. Således omnämns inte kreditgivning till privatpersoner. Syftet är att beskriva den generella förändringen och därmed görs inga skillnader mellan små och stora företag. Debatten har fokuserat på att reformen troligtvis kommer att innebära svårigheter för små och medelstora företag att få krediter beviljade. Författarna gör här en avgränsning till bankernas perspektiv och således inte företagets uppfattning om eventuella följder av den nya lagen. Det kommer att råda dubbla regelsystem under en övergångstid på ett år. Författarna har valt att endast undersöka problemet för kreditgivning inom det nya regelsystemet som trädde kraft 1 januari 2004.

Metod: Författarna har valt att använda sig av en kvalitativ metod för insamlande och bearbetning av empiriskt material. Vidare har valet gjorts att genomföra en deskriptiv undersökning. Uppsatsen har genomförts genom ett deduktivt arbetssätt och undersökningen har grundats på ostandardiserade och fria intervjuer.

Resultat och slutsatser: Beträffande fokuseringen på återbetalningsförmåga har framkommit att reformen endast innebär marginella förändringar. Däremot kan tydligare förändringar uttydas gällande synen på säkerheter. Bankerna kommer att efterfråga alternativa lösningar och då främst factoring, leasing och avbetalningsfinansiering då företagsinteckningen får ett sämre värde vid konkurs. Gällande kredituppföljningen får bankerna incitament att förbättra denna ytterligare på grund av den nya lagstiftningen.

Förslag till fortsatta studier: Författarna har i denna undersökning gjort vissa avgränsningar. En avgränsning som görs är att se hur lagstiftningen påverkar kreditgivningen ur bankernas perspektiv. Ett förslag till vidare forskning vore att se hur olika företag, som till exempel små och medelstora företag, påverkas av den nya lagstiftningen. Vidare anser författarna det intressant att undersöka vad lagstiftningen verkligen får för konsekvenser. Eftersom denna lagstiftning trädde ikraft 1 januari 2004 kan det om ett par år vara intressant att se hur kreditgivningen verkligen har påverkats.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Problem	4
1.3	Syfte och bidrag	5
1.4	Metod	5
1.5	Avgränsningar	5
1.6	Definition	6
1.7	Källkritik	6
2	METOD	7
2.1	Olika typer av metoder	7
2.1.1	<i>Kvantitativ metod</i>	7
2.1.2	<i>Kvalitativ metod</i>	8
2.2	Olika typer av undersökningar	8
2.2.1	<i>Explorativa undersökningar</i>	8
2.2.2	<i>Deskriptiva undersökningar</i>	9
2.2.3	<i>Hypotesprövande undersökningar</i>	9
2.3	Olika typer av ansats	9
2.3.1	<i>Deduktion</i>	9
2.3.2	<i>Induktion</i>	9
2.3.3	<i>Abduktion</i>	9
2.4	Undersökningens val av metod	10
2.4.1	<i>Datainsamling genom intervjuer</i>	10
2.4.1.1	Standardiserade och ickestandardiserade intervjuer	10
2.4.1.2	Strukturerade och fria intervjuer	11
2.5	Primär- och sekundärdata	11
2.6	Procedur	12
2.7	Respondenterna	12
2.8	Intervjuguiden	12
2.9	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	13
2.10	Databearbetning	13
2.11	Sammanfattning	14
3	TEORETISK REFERENSRAM	15
3.1	Centrala begrepp	15
3.2	Kreditgivning till företag	16
3.2.1	<i>Återbetalningsförmåga och säkerheter</i>	16
3.2.2	<i>Lönsamhet</i>	16
3.2.3	<i>Kredituppföljning</i>	17
3.2.3.1	Normal uppföljning	17
3.2.3.2	Hantering av krisföretag	17
3.2.3.3	Kreditavveckling	17
3.2.4	<i>De två riskfaktorerna</i>	18
3.2.4.1	Risken för en betalningsinställelse	18
3.2.4.2	Risken vid en betalningsinställelse	18
3.2.5	<i>Risker vid bedömning av säkerheter</i>	18
3.3	Säkerheter vid kreditgivning	19
3.3.1	<i>Säkerheter förutom företagshypotek</i>	19

3.3.1.1	Spärrmedel	19
3.3.1.2	Aktier.....	19
3.3.1.3	Pantbrev i fastighet.....	19
3.3.1.4	Obebyggd tomtmark.....	20
3.3.1.5	Industrifastigheter.....	20
3.3.1.6	Borgen	20
3.3.2	<i>Företagshypotek och Företagsinteckning</i>	20
3.3.2.1	Det gamla Företagshypoteket.....	21
3.3.2.2	Den nya Företagsinteckningen.....	21
3.3.2.3	Svårigheter med denna typ av säkerhet.....	21
3.4	Olika kreditformer.....	22
3.4.1	<i>Checkkredit</i>	22
3.4.2	<i>Factoring</i>	22
3.4.3	<i>Leasing</i>	22
3.4.4	<i>Avbetalningsfinansiering</i>	23
3.5	Konkurs.....	23
3.5.1	<i>Krissignaler</i>	23
3.5.2	<i>Konkursen</i>	24
3.5.2.1	Utmätning.....	24
3.5.2.2	Företagsrekonstruktion och ackord	24
3.6	Förmånsrättsordningen vid konkurs.....	25
3.6.1	<i>Särskild och allmän förmånsrätt</i>	25
3.6.1.1	Särskild förmånsrätt	25
3.6.1.2	Allmän förmånsrätt	25
3.6.2	<i>Förmånsrättsordningen</i>	26
3.6.3	<i>Utdrag ur debatten kring den nya lagstiftningen</i>	27
3.7	Sammanfattning	27
4	EMPIRI	28
4.1	Allmänna frågor om kreditgivning.....	28
4.1.1	<i>Kreditgivning</i>	28
4.1.1.1	Redovisningsinformation	28
4.1.2	<i>Syftet med den nya lagstiftningen om förmånsrätt och företagsinteckning</i>	28
4.2	Lagstiftningens påverkan på kreditgivning	29
4.2.1	<i>Förändringen från särskild till allmän förmånsrätt</i>	29
4.2.2	<i>Förändringen från 100 till 55 procents utdelning</i>	30
4.3	Lagstiftningens påverkan på riskbedömningen.....	30
4.4	Lagstiftningens påverkan på återbetalningsförmågan.....	31
4.5	Lagstiftningens påverkan på lämnade säkerheter.....	32
4.6	Lagstiftningens påverkan på kredituppföljningen.....	33
4.7	Sammanfattning	35
5	RESULTAT OCH ANALYS	36
5.1	Lagstiftningens påverkan på kreditgivningen	36
5.1.1	<i>Förändringen från särskild till allmän förmånsrätt</i>	36
5.1.2	<i>Förändringen från 100 till 55 procents utdelning</i>	36
5.2	Lagstiftningens påverkan på riskbedömningen.....	37
5.3	Lagstiftningens påverkan på återbetalningsförmågan.....	37
5.4	Lagstiftningens påverkan på lämnade säkerheter.....	38
5.5	Lagstiftningens påverkan på kredituppföljningen.....	38
5.6	Sammanfattning	39

6	SLUTSATSER OCH FORTSATT FORSKNING	40
6.1	Slutsatser	40
6.2	Fortsatt forskning	41
6.3	Sammanfattning	41
	LITTERATURÖVERSIKT	42

BILAGA 1 – Intervjubrev

BILAGA 2 – Intervjuguide

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Många företag har genom tiderna drabbats av konkurser och det innebär ofta stora förluster, inte bara för företagaren själv utan även för exempelvis kunder och eventuella kreditgivare. Det är viktigt att både gäldenärer och borgenärer tar reda på vilka rättigheter och skyldigheter de har för att undvika överraskningar och vara bättre förberedd inför exempelvis en konkurs.¹ Om ett företag försätts i konkurs är det förmånsrättslagen som styr i vilken ordning borgenärerna skall få betalt för sina fordringar. De gamla reglerna från 1970 har inneburit att banken oftast lagt beslag på allt som finns i ett konkursbo. Det beror på att en av bankens säkerheter, företagshypotek, har haft en mycket hög prioritet i förmånsrättslagen när konkursboets tillgångar ska fördelas. Om det blivit några pengar kvar efter det att banken har fått utdelning har skattemyndigheten stått på tur.²

Kritiken mot de svenska reglerna för att hantera företag som har betalningssvårigheter har ofta varit att företag som är möjliga att rädda ändå försätts i konkurs. Hur reglerna ska ändras med syfte att underlätta för företag att genomföra så kallad företagsrekonstruktion istället för att gå i konkurs har en längre tid varit en viktig och omdiskuterad fråga.³

Den 5 juni 2003 antog riksdagen regeringens förslag om nya regler om förmånsrätt vid konkurs. De nya reglerna innebär att värdet av företagsinteckning försämras och nuvarande lag om företagshypotek (1984:649) upphör att gälla och ersätts av en ny lag om företagsinteckning. Bankerna påverkas av denna förändring eftersom de ofta använder företagshypotek som säkerhet för krediter. Även statens förmånsrätt för skatter och allmänna avgifter slopas. De nya reglerna trädde i kraft 1 januari 2004 och är således en mycket aktuell fråga.⁴

1.2 Problem

Den nya lagstiftningen innebär bland annat att bankerna får sämre förmånsrätt vid konkurs om de har företagsinteckning som säkerhet. Företagshypotek byter namn till företagsinteckning och återfår således sin tidigare benämning. Företagsinteckningen ger allmän förmånsrätt vid konkurs och gäller endast i 55 procent av värdet av all gäldenärens egendom som återstår sedan borgenärer med bättre förmånsrätt har fått betalt. Dessa försämrade villkor leder in på uppsatsens problem:

Hur kommer bankernas kreditgivning till företag att påverkas i och med den nya lagstiftningen om förmånsrätt och företagsinteckning?

¹ Edström, M, Lundén, B och Svensson, U, 1999 s.73

² www.di.se Thulin, C, 2003-05-20

³ Eisenberg, T, 1995, s.11

⁴ Lindqvist, B, 2003, s.54 ff

1.3 Syfte och bidrag

Syftet med denna uppsats är att beskriva hur bankerna anser att kreditgivningsprocessen till företag kommer att förändras i och med de ändrade förmånsrättsreglerna och den nya lagen om företagsinteckning.

Denna uppsats kan ses som ett bidrag i den debatt som har pågått kring de ändrade förmånsrättsreglerna. Författarna anser att debatten har fokuserat på farhågor kring små och medelstora företags framtida kreditförsörjning och anser att denna uppsats kan ge ett bidrag till att se förändringen från bankernas synvinkel.

1.4 Metod

För att svara på syftet har författarna bearbetat diverse litteratur angående kreditgivning samt studerat både gamla och nya regler gällande förmånsrättslagen, lagen om företagshypotek samt andra relevanta lagar och regler. Detta för att få en bred inblick i ämnesområdet.

Författarna har valt att använda sig av en kvalitativ metod för insamlande och bearbetning av empiriskt material. Vidare har valet gjorts att genomföra en deskriptiv undersökning. Uppsatsen har genomförts genom ett deduktivt arbetssätt och undersökningen har grundats på ostandardiserade och fria intervjuer. Författarna har valt ostandardiserade intervjuer då detta anses mest lämpligt vid insamling av ”mjuka” data, vilka i denna uppsats berör fyra bankchefers bedömning av den nya lagens påverkan på kreditgivningen till företag. En mer utförlig beskrivning av uppsatsens metod ges i kapitel 2.

1.5 Avgränsningar

De nya förmånsrättsreglerna innefattar ett flertal förändringar. Denna uppsats behandlar endast förändringen gällande företagshypotek som berör bankernas kreditgivning till företag. Således omnämns inte kreditgivning till privatpersoner. Syftet är att beskriva den generella förändringen och därmed görs inga skillnader mellan små och stora företag. Debatten har fokuserat på att reformen troligtvis kommer att innebära svårigheter för små och medelstora företag att få krediter beviljade. Författarna gör här en avgränsning till bankernas perspektiv och således inte företagets uppfattning om eventuella följder av den nya lagen. Det kommer att råda dubbla regelsystem under en övergångstid på ett år. Författarna har valt att endast undersöka problemet för kreditgivning inom det nya regelsystemet som trädde kraft 1 januari 2004.

Författarna har valt att genomföra intervjuer med de fyra storbankerna, Föreningssparbanken, Handelsbanken, Nordea och SEB, i Göteborg. Detta urval har gjorts då dessa banker täcker in en stor och representativ del av kreditmarknaden. Här kan tilläggas att författarnas avsikt inte är att genomföra en jämförande studie mellan ovanstående banker, utan att belysa hur den nya lagstiftningen påverkar bankernas kreditgivning generellt. I fortsättningen av denna uppsats nämns inte ovanstående banker vid namn, då även detta anses vara irrelevant för denna studies generella ansats. Vidare har författarna valt att avgränsa sig geografiskt, främst på grund av uppsatsens omfång och tidsram.

1.6 Definition

Med begreppet kreditgivning avser författarna bankens arbete med krediten under hela kreditärendets existens, det vill säga från den första kontakten mellan banken och företaget till dess att krediten avvecklas.

1.7 Källkritik

Författarna har använt sig av diverse litteratur och här kan påpekas att viss litteratur kan anses något gammal. Författarna anser dock att grunderna i kreditgivning och förmånsrätt är desamma idag som då denna litteratur författades. Då denna uppsats behandlar ett område där förändringen skett under skrivandets tid har författarna kontinuerligt sökt aktuell information. Detta bland annat genom att ta del av aktuella utredningar och propositioner som huvudsakligen berör den nya lagstiftningen.

2 METOD

I detta kapitel diskuteras tillvägagångssättet för uppsatsen. Inledningsvis belyses olika metoder för datainsamling samt olika typer av undersökningar och ansatser. Därefter följer en presentation av undersökningens val av metod och en beskrivning av datainsamling via intervjuer. Slutligen behandlas uppsatsens trovärdighet och generaliserbarhet.

2.1 Olika typer av metoder

Vid empiriska undersökningar, som beskriver verkligheten, är valet av metod för hur insamlingen av data sker ett viktigt beslut. Exempel på olika metoder är datainsamling genom intervjuer, enkäter och genom direkt observation.⁵

Det finns två sätt att samla in data på; kvantitativ respektive kvalitativ metod. Nedan följer en beskrivning av de båda.⁶

2.1.1 Kvantitativ metod

Den kvantitativa metoden är en mätbar metod. Den kännetecknas av ett intresse för det gemensamma, det genomsnittliga eller representativa. Den söker någon form av beskrivning och förklaring av ett avgränsat problem. Forskaren ”söker lagar” och använder sig av systematiska och strukturerade observationer, till exempel en enkät med fasta svarsalternativ. Resultaten blir en mängd siffror som sedan kan redovisas i tabeller och diagram.⁷

Detta sätt att angripa tillvaron förespråkar ett *kvantitativt, objektivt, formaliserat och strukturerat* tillvägagångssätt. Metoden syftar till att göra objektiva mätningar av tillvaron och samhället, snarare än att försöka utöka förståelsen för detsamma. Till skillnad från den kvalitativa metoden, som använder forskare som instrument, försöker den kvantitativa metoden att ställa forskarens egna tolkningar och person utanför analysen. Resultaten ska således kunna upprepas av andra forskare med samma utgångspunkter. Metodklarheten och den objektiva ansatsen ska försäkra undersökningens resultat. Metoden får ofta förlita sig på svar och fakta hämtade från verkligheten via enkätformulär. Vad det gäller validitet och reliabilitet är den kvantitativa metoden, att behandla människan som objekt, att föredra. Med validitet avses huruvida mätmetoden mäter det den avser att mäta. Reliabilitet handlar om mätmetodens förmåga att motstå inflytanden från slumpen. Om man upprepar en undersökning flera gånger och kommer fram till liknande resultat är reliabiliteten hög.⁸

Vad som kan nämnas som bristande i användandet av den kvantitativa metoden är svårigheten att göra djupgående analyser på grund av det generella belysnings sättet. Inte heller kan man på ett djupare plan tolka och förstå problemet. Som ytterligare kritik kan det påpekas att man med detta förfarings sätt förlorar en hel del information som forskarens egna erfarenheter och förmåga annars skulle kunna fånga upp. Den egna uppfattningen begränsas i och med att denna metod bortser från förmågan hos en individ att ha förståelse för situationer och

⁵ Lundahl och Skärvad, 1999 s.113

⁶ Rosengren och Arvidsson, 1992 s.17 ff

⁷ Ibid s.17 ff

⁸ Ibid s.17 ff

händelser. Ytterligare kritik som brukar framföras är om metoden verkligen är mer objektiv än andra.⁹

2.1.2 Kvalitativ metod

Den kvalitativa metoden kan sammanfattas i några nyckelbegrepp: *förståelse* (snarare än förklaring), *empati* (förmågan att kunna sätta sig in i den enskildes situation), *tolkning* (att själv tolka utifrån egna erfarenheter och förkunskaper/förståelse), *holism* (att förstå delarna utifrån helheten, att sätta delarna i relation till den övergripande situationen), *subjektivitet* (den enskildes egna uppfattningar) och *partikulariserande* (att inte skapa generella lagar utan se det unika).¹⁰

Den kvalitativa metoden är en tolkande metod. Här intresserar man sig för det säregna, det unika eller det eventuellt avvikande. Metoden kännetecknas också av den rikliga informationen om få enheter, det vill säga mer djupgående information kring ett större problem. Här ser man med informantens ögon och söker förståelse för dennes sätt att se på något. Man tränger in i sammanhanget och gör osystematiska och ostrukturerade observationer, till exempel en djupintervju eller intervjumall utan fasta frågor eller svarsalternativ. Den kvalitativa metoden har den förtjänsten att den når längre ner på djupet än vad den kvantitativa metoden gör. Den anser att mänskligt beteende inte kan reduceras ner till siffror utan inrymmer flera dimensioner där denna metod kan bidra till ökad kunskap och förståelse för den enskildes situation.¹¹

Den kvalitativa metoden är ett flexibelt arbetssätt med brist på struktur och det kan vara svårt att tolka informationen utan att känna alltför stort empati och lägga in egna känslor och värderingar i tolkningen. Det är också svårt att uttolka ”rätt” information, det vill säga att de svar man får betyder något visst och är ”sanna”. Den kvalitativa metoden brukar kritiseras för sin subjektivitet och huruvida den tillfredsställer de krav som finns angående validitet och reliabilitet.¹²

2.2 Olika typer av undersökningar

De flesta undersökningar kan klassificeras utifrån hur mycket man vet om ett visst problemområde innan undersökningen börjar.¹³

2.2.1 Explorativa undersökningar

En typ av undersökning kallas *explorativ*, vars främsta syfte är att inhämta så mycket kunskap som möjligt om ett bestämt problemområde. Detta innebär att man försöker att belysa ett område allsidigt.¹⁴

⁹ Rosengren och Arvidsson, 1992 s.17 ff

¹⁰ Ibid s.17 ff

¹¹ Ibid s.17 ff

¹² Ibid s.17 ff

¹³ Patel och Davidson, 2003 s.12

¹⁴ Ibid s.12

2.2.2 Deskriptiva undersökningar

Deskriptiva undersökningar kan röra förhållanden som har ägt rum eller beskrivningar av förhållanden som existerar just nu. Vid deskriptiva undersökningar begränsar man sig till att undersöka några aspekter av de fenomen som man är intresserad av. Beskrivningarna som görs är detaljerade och grundliga.¹⁵

2.2.3 Hypotesprövande undersökningar

Inom problemområden där kunskapsmängden blivit än mer omfattande och teorier har utvecklats, kan undersökningen vara *hypotesprövande*. Dessa undersökningar förutsätter att det finns tillräcklig kunskap inom ett område så att man från teori kan härleda antaganden, hypoteser, om förhållanden i verkligheten.¹⁶

2.3 Olika typer av ansats

Deduktion, induktion och abduktion är tre alternativa sätt som forskaren kan arbeta med för att relatera teori och empiri.¹⁷

2.3.1 Deduktion

Ett *deduktivt* arbetssätt kännetecknas av att man utifrån befintliga teorier och allmänna principer drar slutsatser om enskilda företeelser. Med ett deduktivt arbetssätt antas objektiviteten i forskningen kunna stärkas genom att utgångspunkten tas i redan befintlig teori. Forskningsprocessen blir i och med detta i mindre grad färgad av den enskilde forskarens subjektiva uppfattningar.¹⁸

2.3.2 Induktion

Ett andra sätt att relatera teori och empiri i ett vetenskapligt arbete är genom *induktion*. En forskare som arbetar induktivt kan sägas följa ”upptäckens väg”. Forskaren kan här studera forskningsobjektet utan att först ha förankrat undersökningen i en tidigare vedertagen teori. Utifrån insamlad data, empirin, kan forskaren sedan formulera en teori.¹⁹

2.3.3 Abduktion

Abduktion är det tredje arbetssättet att knyta samman teori och empiri. Det innebär en kombination av deduktion och induktion. Det första steget kännetecknas av att vara induktivt; abduktionen innebär att utifrån ett enskilt fall formulera ett hypotetiskt mönster som kan förklara fallet, en preliminär teori. I nästa steg prövas denna hypotes eller teori på nya fall, genom deduktivt arbete och sedan utvecklas den slutliga teorin.²⁰

¹⁵ Patel et al, s.13

¹⁶ Ibid s.13

¹⁷ Ibid s.23

¹⁸ Ibid s.23

¹⁹ Ibid s.24 f

²⁰ Ibid s.24 f

2.4 Undersökningens val av metod

Som tidigare nämnts är syftet med denna uppsats att beskriva hur bankerna anser att deras kreditgivning till företag kommer att förändras av de nya förmånsrättsreglerna vid konkurs och den nya lagen om företagsinteckning. För att uppfylla det nämnda syftet anser författarna att en kvalitativ metod där datainsamlingen sker genom intervjuer lämpar sig bäst. Författarna menar att den kvalitativa metoden, där man når längre ner på djupet och försöker sätta sig in i den enskildes situation, på bästa sätt kan ge svar på denna uppsats problemformulering. Författarna har vidare valt att genomföra en deskriptiv undersökning och uppsatsen har genomförts genom ett deduktivt arbetssätt.

För insamlande av empirisk data har författarna använt ostandardiserade fria intervjuer. Närmare beskrivning av denna typ av intervjuer ges under närmast kommande rubriker. Här kan dock nämnas att författarna har valt ostandardiserade intervjuer då detta anses mest lämpligt vid insamling av ”mjuka” data, vilka i denna uppsats berör olika personers bedömning av påverkan på kreditgivningen till företag. Valet att använda fria intervjuer har författarna gjort eftersom intervjuerna syftar till att locka fram respondentens värdering av en viss situation, åsikter, attityder och föreställningar i lika hög grad som rena fakta, samt att större möjlighet ges till respondenten att utveckla sina egna frågor och tankar.

2.4.1 Datainsamling genom intervjuer

Vid insamling av information bör två aspekter beaktas. Dels bör det tänkas igenom hur mycket ansvar som lämnas till intervjuaren när det gäller frågornas utformning och inbördes ordning, det vill säga graden av *standardisering*. Dels bör det även funderas över i vilken utsträckning frågorna är fria för respondenten att tolka fritt beroende på sin egen inställning och uppfattning. Detta kallas grad av *strukturering*.²¹

2.4.1.1 Standardiserade och ickestandardiserade intervjuer

Ett vanligt sätt att skilja mellan olika typer av intervjuer är att utgå från graden av standardisering. Vid intervjuer med hög grad av standardisering är både frågeformuleringen och ordningsföljden av frågorna bestämd på förhand. Frågeformuleringen och ordningsföljden ska här ske på samma sätt vid utfrågning av olika personer i samma undersökning. Vid ostandardiserade intervjuer kan både frågeformulering och frågornas ordningsföljd väljas mera fritt. Huvudsaken är att de frågor som ställs ger svar som täcker informationsbehovet. Intervjun kan i det senare fallet vara betydligt mer situationsanpassad och flexibel.²²

Fördelarna med mindre standardiserade intervjuer är att svaren kan bli mer uttömmande och nyanserade. Möjligheten till en kvantifierad bearbetning blir dock mindre än vid standardiserade intervjuer.²³

Enligt kvantitativ metodteori är ostandardiserade intervjuer lämpliga vid explorativa och teoriutvecklande undersökningar, medan standardiserade intervjuer främst passar vid hypotes- och teoriprovande studier. Standardiserade frågor kan anses vara mest användbara om syftet är att samla in hårda data som exempelvis försäljningsvolymen eller marknadsandelar. Vid

²¹ Patel et al, s.71

²² Lundahl et al, s.115

²³ Ibid s.116

insamling av mjuka data om mer kvalitativa förhållanden är ostandardiserade frågor mest lämpliga, till exempel olika personers bedömning av en situation eller samarbetsklimatet i en organisation.²⁴

2.4.1.2 *Strukturerade och fria intervjuer*

Intervjuer kan även delas in med utgångspunkt från det svarsutrymme som ges åt respondenterna. Svartalternativen kan vara helt strukturerade där respondenten endast har att välja på förutbestämda svartalternativ. De kan också vara helt ostrukturerade, fria, där respondenten själv formulerar sina svar. En strukturerad intervju kan sägas vara informationsorienterad, medan den fria intervjun utöver detta även är personorienterad.²⁵

En strukturerad intervju kännetecknas av följande:²⁶

- Intervjuaren har i förhand klart fastställt intervjuens målsättning.
- Både frågorna som formulerats i förväg som uppföljningsfrågorna har utformats för att stödja en systematisk genomgång av de områden som intervjuaren är intresserad av.
- Intervjun är fokuserad och informationsinriktad.

Den fria intervjun har följande kännetecken:²⁷

- Syftet med intervjun är inte lika snävt definierat, och inriktningen är bredare och mindre fokuserad.
- Intervjun syftar till att locka fram respondentens värdering av situationen, åsikter, attityder och föreställningar i lika hög grad som rena fakta.
- Istället för huvudsakligen informationssökande frågor används också dialogutvecklande frågor, det vill säga frågor som stimulerar respondenten till att utveckla sina egna frågor och tankar.

2.5 Primär- och sekundärdata

Författarna har använt sig både av primär- och sekundärdata. Med primärdata avses det material som utredaren själv samlat in.²⁸ I denna uppsats utgörs detta av de fyra genomförda intervjuerna med personer inom kreditväsendet.

Med sekundärdata avses data och information som finns dokumenterat om ett visst fenomen, men som inte är insamlat eller sammanställt primärt för den egna studien.²⁹ Det kan exempelvis vara viktigt för en forskare att kunna ta del av vad andra forskare har utträttat eller kommit fram till inom det aktuella problemområdet.³⁰ Författarna har i denna uppsats använt sig av sekundärdata i form av litteratur och övrigt tryckt material gällande kreditgivning, aktuella lagar och förordningar, propositioner samt statens offentliga utredningar. Författarna har även inhämtat information från hemsidor på Internet.

²⁴ Lundahl et al, s.116

²⁵ Ibid s.116

²⁶ Ibid s.116 f

²⁷ Ibid s.117

²⁸ Ibid s.52

²⁹ Ibid s.131

³⁰ Arbnor och Bjerke, 1994 s.304

2.6 Procedur

Efter att ämnesområde valts gjordes en inventering utifrån författarnas egna tankar om vilka respondenter som skulle kunna vara lämpliga för studien. Utifrån detta valdes fyra bankchefer. Urvalet har alltså inte utförts med någon form av slump inblandad, det är författarna som valt respondenterna. Författarna har valt denna urvalsmetod för att det skulle vara möjligt för oss att besöka respondenterna i deras närmiljö.

Efter att respondenterna valts tog författarna kontakt med dessa via telefon. Då respondenterna visat intresse för ämnesområdet och tid och plats bokats för intervjun skickades ett brev³¹ ut till dem med mer specifika frågor som intervjun kom att beröra. Vid intervjutillfällena besöktes respondenterna på deras respektive bankkontor. Båda författarna närvarade vid intervjuerna och förde anteckningar. Författarna fick också tillåtelse att använda bandspelare vid intervjuerna. Författarna har dock haft vissa tekniska problem med bandspelaren, men har i stor utsträckning kunnat skriva ut intervjuerna ord för ord. Intervjusammanställningen skickades därefter till respondenterna för granskning, eventuell komplettering och godkännande.

2.7 Respondenterna

Författarna har vid en första kontakt med bankerna strävat efter att komma i kontakt med kreditcheferna inom företagsområdet. På grund av bankernas olika organisationsstrukturer benämner sig våra respondenter med olika titlar. Valda respondenter har dock i grunden samma arbetsuppgifter och samtliga respondenter besitter, enligt författarna, den kompetens som krävs för att vara lämpliga i denna studie.

Respondenterna benämner sig kreditchef, kreditansvarig, kontorschef och företagsmarknadschef och har alla god insikt i kreditgivning till företag. Samtliga respondenter har arbetat i nuvarande position i minst två år, men de har alla arbetat mellan 20-35 år inom bankväsendet. Beträffande utbildning betonar respondenterna främst den breda interna bankutbildningen som skett löpande genom åren. Flertalet av respondenterna har även någon form av akademisk utbildning. Samtliga respondenter är män och är mellan 50-60 år gamla.

2.8 Intervjuguiden

Intervjuguiden är uppbyggd efter de nyckelord som författarna finner är de mest relevanta i kreditgivningen. Nyckelorden är riskbedömning, återbetalningsförmåga, säkerheter och kredituppföljning. Uppdelningen av problemet i valda nyckelord gör det lättare för läsaren att få en tydligare överblick då samma nyckelord används vid presentationen av empiri och analys av denna studie.

Vidare är intervjuguiden³² uppbyggd så att respondenterna först fått definiera och förklara ett nyckelord, till exempel riskbedömningen av ett företag. Därefter har frågor ställts om hur

³¹ Bilaga 1

³² Bilaga 2

detta arbete påverkas av den nya lagstiftningen. Följande upplägg ansåg författarna vara relevant då det först ges en uppfattning om hur respondenten tolkar det aktuella nyckelordet.

2.9 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet i en mätning kan definieras som *frånvaro av systematiska mätfel*. Validitet kan delas in i inre och yttre validitet.³³

Inre validitet föreligger då mätinstrumentet, exempelvis en intervjuundersökning, mäter vad det avser att mäta. Det råder således hög grad av överensstämmelse mellan den teoretiska och den operationella definitionen. En god *yttre validitet* innebär att överensstämmelsen mellan den valda indikatorn, exempelvis svaren på en enkätundersökning, och det förhållande som avses att bedömas, till exempel faktiska inköp hos ett visst antal kunder, är bra.³⁴

Med reliabilitet, tillförlitlighet, avses *frånvaron av slumpmässiga mätfel*. En undersökning med god reliabilitet kännetecknas av att själva mätningen inte påverkas av vem som utför den eller vilka omständigheter under vilka den sker. Reliabilitet är en nödvändig förutsättning för validitet. Metoden att öka reliabiliteten går ofta ut på att med hjälp av olika standardiseringsförfaranden säkerställa att mätningen genomförs på så identiskt lika sätt som möjligt. Det är viktigt att undvika slumpens inverkan på själva mätningen.³⁵

I och med det deduktiva arbetssättet anses forskningsprocessen i mindre grad bli färgad av den enskilde forskarens subjektiva uppfattningar.³⁶ Författarnas förhoppning är att denna uppsats ska vara befriad från sådana tolkningar.

Författarna till denna uppsats är även medvetna om risken att omedvetet påverka respondenten vid intervjutillfället, genom att på olika sätt påverka respondentens svar och har medvetet försökt att eliminera denna påverkan.

Författarna önskar påpeka medvetenheten om att denna uppsats empiridel endast belyser fyra utvalda bankchefers syn på problemet. Därmed går det inte att hävda att materialet är representativt för bankväsendet generellt eller ens för dessa banker generellt. För den nivå denna undersökning befinner sig på anser dock författarna att en så pass bra bild av området har skapats att det tidigare beskrivna syftet kan besvaras.

2.10 Databearbetning

Hur den data som samlats in vid samtliga intervjuer ska presenteras är ytterligare ett val som författarna måste göra. Här har valts mellan att presentera varje intervju för sig eller att väva samman samtliga intervjuer under olika rubriker i empirin. Då syftet med denna studie inte är att jämföra de olika bankerna och deras olika synpunkter har författarna valt att väva samman samtliga intervjuer. För att underlätta för läsaren har författarna valt att lyfta fram de nyckelord som anses vara de mest centrala inom ämnet kreditgivning. Samma nyckelord användes, som tidigare nämnts, även vid den utarbetade intervjuguiden.

³³ Lundahl et al, s.150

³⁴ Ibid s.150

³⁵ Ibid s.152, Patel et al, s. 100 ff

³⁶ Patel et al, s.23

2.11 Sammanfattning

I detta kapitel har diskuterats tillvägagångssättet för att göra denna uppsats. Inledningsvis har författarna beskrivit olika metoder för datainsamling samt olika typer av undersökningar och ansatser. Författarna har valt en kvalitativ metod där datainsamlingen sker genom intervjuer. Vidare har författarna valt att genomföra en deskriptiv undersökning och uppsatsen har genomförts genom ett deduktivt arbetsätt. I kapitlet görs även en beskrivning av den data som har samlats in via intervjuer. Här har författarna valt att genomföra ostandardiserade fria intervjuer. I följande kapitel, uppsatsens teoretiska referensram, behandlas bankernas kreditgivning samt lagstiftning om förmånsrätt och företagshypotek.

3 TEORETISK REFERENSRAM

Författarna har valt att i detta kapitel beröra både bankernas kreditgivning i allmänhet samt lagstiftningen om förmånsrätt och företagshypotek. I avsnittet om kreditgivning behandlas bland annat olika säkerheter samt övrigt material som författarna tagit del av beträffande bankernas kreditbedömning. Beträffande avsnittet förmånsrätt och företagshypotek görs en inledning om allmänna regler kring förmånsrätt vid konkurs och sedan förklaras förändringen mellan de gamla och de nya reglerna med inriktning mot förändringen av företagshypotek.

3.1 Centrala begrepp

För att underlätta den fortsatta läsningen tar författarna här upp några centrala begrepp och definitioner, alla hämtade ur ”*Ekonomernas Uppslagsbok*”.³⁷

Ackord: när ett företag inte kan betala sina förfallna skulder och bristen på pengar inte är tillfällig kan sägas att företaget är på obestånd. För att undvika konkurs i en sådan situation kan företaget komma överens med sina fordringsägare om att få betala en del av sina skulder medan resten skrivs av. Då har man kommit överens om ett ackord.

Blancokredit: en kredit utan säkerhet.

Borgenär: har pengar att fordra av en gäldenär. Annat ord för fordringsägare eller kreditgivare.

Gäldenär: har en skuld till borgenären.

Konkursbo: i de fall ett företag eller privatperson inte kan betala sina förfallna skulder och inte lyckas rädda situationen via exempelvis ett ackord går vederbörande i konkurs. Vid en konkurs övergår gäldenärens utmätningsbara egendom (tillgångar och skulder) till ett konkursbo som därefter sköts av en konkursförvaltare. Konkursboet ses som en egen juridisk person.

Likvidation: om gäldenären vid en konkurs är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening avslutas alltid konkursen med en likvidation. Likvidationen är med andra ord ett sätt att upplösa ett företag och kan antingen ske frivilligt eller genom så kallad tvångslikvidation. Tvångslikvidation inträffar exempelvis när ett aktiebolag förbrukat över halva sitt aktiekapital och inte lyckas ställa det tillräta inom åtta månader.

Limit: ordet limit betyder gräns. Om exempelvis en checkkredit har en limit på 200 000 kr innebär detta en rätt att låna upp till denna summa.

³⁷ Wallentin, C och Estevall, L, 1997

3.2 Kreditgivning till företag

Kreditmarknaden är en del av den totala samhällsekonomin. Statens finanser påverkar kreditmarknaden och därför försöker staten att styra kreditmarknaden så att den påverkar samhällsekonomin positivt. Staten styr marknaden genom att styra de institut som verkar på kreditmarknaden. Bankerna styrs via banklagstiftning och via Riksbankens krav på bankernas kassaställning samt räntan för deras upplåning i Riksbanken. Även den politiska utvecklingen i samhället påverkar kreditmarknaden. Den har styrt kreditmarknaden genom att minska tillgången på ägarkapital. Det kapitalbehov som har funnits har lösts via banker eller andra institut som dels kommit fram via statliga åtgärder, dels vuxit fram på grund av efterfrågan på kreditmarknaden.³⁸ Det är inte enbart politiska överväganden som styr kreditmarknadens utveckling. Faktiska missförhållanden och missbruk har påverkat införandet av lagar och regleringssystem för kreditmarknaden.³⁹

Det finns en mängd kreditgivare på den svenska kreditmarknaden: banker, finansieringsbolag, försäkringsbolag, hypoteksinstitut och myndigheter är några exempel. Som tidigare nämnts utgår denna uppsats från bankens perspektiv som kreditgivare. Nuvarande lagstiftning och olika statliga åtgärder av kreditpolitisk natur ger en ram för bankernas utlåning, bland annat i form av krav på säkerheter för krediter.⁴⁰

3.2.1 Återbetalningsförmåga och säkerheter

Till grund för bankernas kreditgivning ligger Bankrörelselagens 2 kap. 13 §:

”Kredit får beviljas endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen. Dessutom krävs betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Banken får dock avstå från sådan säkerhet om den kan anses obehövlig eller om det annars föreligger särskilda skäl att avstå från säkerhet.”⁴¹

Med andra ord är återbetalningsförmågan det primära och därefter kontrolleras om betryggande säkerhet finns för den önskade krediten. Om det finns en risk för att företaget som söker en kredit ska få framtida problem med återbetalningsförmågan så hjälper det inte hur goda säkerheterna är. Banken väljer då vanligtvis istället att tacka nej till denna kreditansökan. Bedömningen av ett kreditärende inriktas således på de företagsekonomiska förutsättningarna så som företagets återbetalningsförmåga, planer, kapitalbehovsberäkningar och investeringskalkyler och slutligen kontrolleras att kraven på säkerheter går att uppfylla.⁴²

3.2.2 Lönsamhet

Förutom ovan nämnda parametrar lägger även bankerna stor vikt vid lönsamhet och eftersom bankerna har egen lönsamhet som mål måste de skaffa lönsamma kunder. De kunder som anses ha låga risker har möjlighet att förhandla till sig bättre villkor som exempelvis lägre räntor. De lägre räntorna ger dock sämre lönsamhet för banken. Detta innebär att banken måste vara skicklig på att bedöma risker. Detta för att exempelvis kunna ta ut högre ränta från

³⁸ Broomé, P, Elmér, L och Nylén, B, 1998 s.85 f

³⁹ Ibid s.89

⁴⁰ Ibid s.8

⁴¹ Sveriges Rikes Lag, 1999 s.B 1090

⁴² Broomé et al, s.8

de kunder som anses ha hög risk, men kanske framför allt för att kunna säga nej till kunder som man i framtiden anser inte kommer att kunna uppfylla sina åtaganden gentemot banken. Ett sätt för bankerna att underlätta riskbedömningen är att införa interna normsystem för ”rating” av företag. Detta innebär att olika företag tilldelas olika grader av risk och därmed får skilda räntesatser på sina krediter.⁴³

3.2.3 Kredituppföljning

Enligt Bankrörelselagen är huvudfrågan vid all kreditgivning om kredittagaren kan återbetala krediten till fulla beloppet och i rätt tid. Ingen bank kan dock med 100 procent säkerhet fastställa vad som kommer att hända i framtiden med det företag som lämnar in en kreditansökan till dem. Detta betyder att det i all kreditgivning finns ett viss mått av risktagande.⁴⁴

I och med detta risktagande är det viktigt att banken som borgenär regelbundet följer upp de företag som de lånat ut pengar till. Denna uppföljningsprocess kan delas in i följande tre delar; normal uppföljning, hantering av krisföretag och kreditavveckling.⁴⁵

3.2.3.1 Normal uppföljning

Den normala uppföljningen av företagen kan delas in i löpande kontakter, informella kontakter och årliga genomgångar.⁴⁶

Den *löpande*, kontinuerliga, kontakten är mycket viktig för banken eftersom den bland annat kan bidra till ett ömsesidigt förtroende och en öppen dialog mellan banken och kunden. Detta är en förutsättning för att banken snabbt ska få signaler och i tid kunna reagera om företaget börjar gå dåligt. Den *informella* kontakten, till exempel föreningsliv, anses även den vara betydelsefull som informationskanal. Samtliga kunders engagemang bör gå igenom minst en gång per år, vilket är målsättningen med uppföljningsarbetet. Vid den *årliga* genomgången fokuseras intresset på årsbokslutet men även prognoser för det kommande året är önskvärda.⁴⁷

3.2.3.2 Hantering av krisföretag

Bankens hantering av företag i kris kan beskrivas på följande sätt: Då banken har uppfattat att ett företag har problem undersöker den kundansvarige omfattningen av dessa och om krisen är ett faktum kräver banken att företagaren arbetar fram en krisplan, där åtgärder för att komma ur krisen läggs fram. I sådana fall arbetar banken med tätare uppföljning och kräver månatliga rapporter från företaget och dess resultat, omsättning et cetera.⁴⁸

3.2.3.3 Kreditavveckling

Kreditavvecklingen börjar ofta med en betalningsinställelse, det vill säga att företaget meddelar alla borgenärer att skulderna för tillfället inte kan betalas. Vanliga alternativ för ett företag är, förutom konkurs, ett ackord.⁴⁹

⁴³ Broomé et al, s.12

⁴⁴ Ibid s.43

⁴⁵ NUTEK, 1993 s.28

⁴⁶ Ibid s.28

⁴⁷ Ibid s.29

⁴⁸ Ibid s.29

⁴⁹ Ibid s.32

3.2.4 De två riskfaktorerna

Den riskbedömning som föregår bankernas kreditgivning är en bedömning av två riskfaktorer; företagets återbetalningsförmåga och värdet av de erbjudna säkerheterna. Dessa riskfaktorer kan också beskrivas som risken *för* och risken *vid* en betalningsinställelse.⁵⁰

3.2.4.1 Risken *för* en betalningsinställelse

För att minimera risken *för* en betalningsinställelse har tidigare nämnts att bankernas kreditbedömning bör koncentreras på en bedömning av företaget, dess återbetalningsförmåga, finansiella styrka, lönsamhet, konjunkturen inom branschen och kvalitén på företagets ledning. Först när kreditgivaren funnit att risken för betalningsinställelse är låg och är beredd att bevilja krediten blir säkerhetsfrågan och därmed även risken *vid* en betalningsinställelse aktuell.⁵¹

3.2.4.2 Risken *vid* en betalningsinställelse

När kreditgivaren tvingas lösa krediterna med hjälp av säkerheterna kan problem uppstå med värdet på dessa. Det är det som menas med risken *vid* en betalningsinställelse.⁵²

En kreditgivare bör utgå från att det vid den tidpunkt då säkerheterna ska tas i anspråk är mycket troligt att företaget redan har sålt de tillgångar som är lätta att realisera för att den vägen ha försökt skaffat likvida medel och bättrat på en dålig likviditet. I ett företag som går dåligt torde värdeförstörelsen eller urholkningen gå relativt snabbt.⁵³

3.2.5 Risker vid bedömning av säkerheter

Det finns två risker vid bedömning av säkerheter; tidsrisk och realisationsrisk. Tidsrisken representerar dels svårigheten att göra en korrekt bedömning av tillgångsvärdena i framtiden, dels den urholkning av tillgångarna som sker perioden närmast före en eventuell förlust. Realisationsrisken är den risk kreditgivaren löper att i samband med konkursen få ut ett mer ofördelaktigt pris än om tillgångarna hade sålts under normala förhållanden.⁵⁴

⁵⁰ Broomé et al, s.184

⁵¹ Ibid s. 186

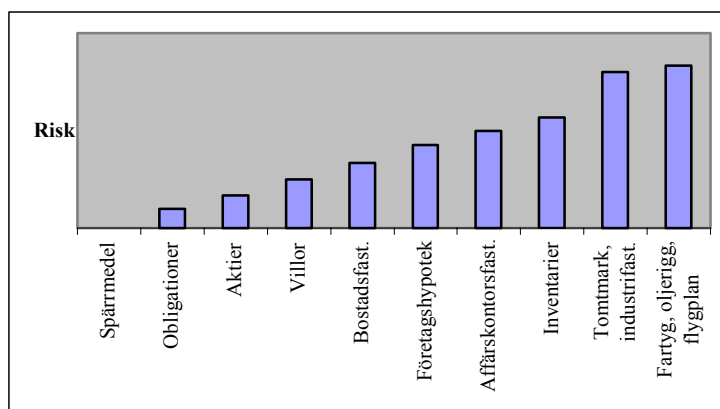
⁵² Ibid s.184

⁵³ Ibid s. 186

⁵⁴ Ibid s. 187 f, NUTEK, s.28

3.3 Säkerheter vid kreditgivning

När en viss säkerhet ska användas vid kreditgivning uppstår två värderingsproblem, nämligen tillgångens marknadsvärde och hur mycket av tillgångens marknadsvärde som kan anses utgöra ett fullgott säkerhetsvärde. Procentsiffran för att uppskatta ett belåningsvärde av en tillgångs marknadsvärde varierar mellan olika tillgångar. Olika tillgångar utgör olika stora risker för kreditgivaren, vilket kan ses i figur 1. Här rangordnas säkerheter med avseende på risk.

Figur 1. Risk för olika säkerheter.

3.3.1 Säkerheter förutom företagshypotek

Av vikt för denna uppsats är huvudsakligen företagshypoteket, men för att sätta den in i sitt sammanhang följer här även en kortare beskrivning av några övriga säkerheter.

3.3.1.1 Spärrmedel

Med spärrmedel menas exempelvis ett spärrat konto hos en bank och detta anses vara helt problemfritt som säkerhet under förutsättning att utlåning och spärrmedel är i samma valuta.⁵⁵

3.3.1.2 Aktier

Börsnoterade aktier belånas enligt speciella regler, vilka oftast innebär att aktierna nedräknas med en betryggande marginal.⁵⁶

3.3.1.3 Pantbrev i fastighet

Den vanligaste säkerheten som ligger till grund för bankernas kreditgivning till privatpersoner är panträtt i fast egendom. Även för företag med egna fastigheter är denna säkerhetsform vanligen förekommande. Panträtten grundar sig på pantbrev som fastighetsägaren har pantförskrivit och överlämnat till banken. Ett pantbrev är ett bevis om en inteckning som har beviljats av inskrivningsmyndigheten.⁵⁷ Pantbrev i främst bostadsfastigheter anses som en god säkerhet eftersom de flesta privatpersoner försöker sköta sina lån även i svåra tider.⁵⁸

⁵⁵ Broomé et al, s.188 f

⁵⁶ Ibid s.188 f

⁵⁷ Ibid s.201 ff

⁵⁸ Ibid s.188 f

3.3.1.4 Obebyggd tomtmark

En obebyggd tomt kan under en högkonjunktur vara mycket värdefull, men i det närmaste värdelös vid en lågkonjunktur.⁵⁹

3.3.1.5 Industrifastigheter

Industrifastigheter kan vara mycket svårsålda beroende på var de ligger och om de är specialbyggda för ett visst ändamål.⁶⁰

3.3.1.6 Borgen

Borgen innebär att någon ansvarar för att en annan person fullgör en betalningsskyldighet.⁶¹ Vid kreditgivning till mindre företag kan det ofta vara nödvändigt att förstärka engagemanget med ägarens personliga borgen. Detta för att betona ägarens ansvar för företaget, men också för att skydda banken för förmögenhetstransaktioner mellan företaget och dess ägare. En generell borgen är ett mycket stort åtagande. Banken har alltid rätt gentemot borgensmannen att först täcka sina förbindelser i den ordning som banken själv bestämmer, och om något av panten därefter återstår har borgensmannen ingen möjlighet att vända sig till banken för att erhålla dess värde. Det resterande värdet av panten utlämnas istället till dess ägare och kallas då ägarhypotek. Banken har dessutom rätt att ändra säkerheterna och även lämna ut dem utan att borgensmannen behöver tillfrågas. Den generella borgen kan begränsas genom att borgensmannen gör inskränkningar, till exempel att det inte gäller förbindelser som ingås efter ett visst datum eller över ett visst belopp, så kallad begränsad borgen.⁶²

3.3.2 Företagshypotek och Företagsinteckning

En del av ett företags omsättningstillgångar, såsom aktier, obligationer, värdepapper och kontanter, kan företagen avstå besittningen av utan att rörelsen nämnvärt försvåras. Egendomen överlämnas till kreditgivaren och den panträtten som uppkommer kallas handpant.⁶³

Vanligtvis brukar dock varulagret vara den största tillgången i ett företag. Det är ogenomförbart att lämna ifrån sig denna tillgång till en kreditgivare, då företagaren är beroende av varorna och kreditgivaren dessutom inte har någon praktisk möjlighet att förvara det. Det är vidare av väsentlig betydelse för näringslivet att företagets största tillgångspost kan utnyttjas som säkerhetsunderlag. Detta har uppnåtts genom den tidigare lagen om företagshypotek och den nya lagen om företagsinteckning.⁶⁴

Företagsinteckning beviljas i själva näringsverksamheten och huvudregeln är att hypoteksbrevshavaren får förmånsrätt i det kollektiv av lös egendom som tillhör den intecknade verksamheten. Företagshypotek ger således inte rätt till en särskild vara eller tillgång. Ordet företagsinteckning är inskrivningsmyndighetens inskrivningsåtgärd, det vill säga beviljandet av inteckning, vilken sker på grundval av företagarens ansökan. Inskrivningsmyndigheten utfärdar därefter ett företagshypoteksbrev som bevis på att inteckning beviljats (motsvarigheten till pantbrev). Företagsinteckningen meddelas i en

⁵⁹ Broomé et al, s.188 f

⁶⁰ Ibid s.189

⁶¹ Ibid s.231

⁶² Ibid s.198 f, Bergström och Lennander, 2001 s.35 ff, Edström et al, s.158

⁶³ Broomé et al, s.215 ff

⁶⁴ Ibid s.215 ff

näringsidkares verksamhet, vilket i praktiken innebär att företagsinteckningen först och främst knyts till företagarens fysiska/juridiska person och därmed till näringsverksamheten. Huvudregeln är att företagsinteckningen är en riksinteckning i all verksamhet och att det således inte går att avgränsa den till att bara avse ett visst geografiskt område. Däremot finns möjligheten att begränsa inteckningen till viss art av företagets näringsverksamhet.⁶⁵

När företaget har betalat tillbaka lånet får denne normalt tillbaka företagshypoteksbrevet och kan använda detta som säkerhet för en ny kredit. Att ta ut en företagsinteckning kostar 1 procent av inteckningsbeloppet, därtill tillkommer kostnader för gravationsbevis och expeditonsavgift.⁶⁶

3.3.2.1 *Det gamla Företagshypoteket*

Företagshypoteket omfattade endast panträtt i delar av den lösa egendom som används i en rörelse. Denna lösa egendom omfattade kundfordringar och andra fordringar, maskiner och inventarier, varulager, patent och goodwill, hyresrätt samt byggnad på annans fastighet, så kallad byggnad på ofri grund. Företagshypoteket som säkerhet gällde till 100 procent i ovanstående lösa egendom.⁶⁷

3.3.2.2 *Den nya Företagsinteckningen*

Från och med 1 januari 2004 ändrades detta och den nya företagsinteckningen omfattar värdet av *all* sökandes egendom, både fast och lös. Detta innebär att även kassa/bank, värdepapper och övervärden i fastighet ingår i den nya företagsinteckningen.⁶⁸ Som säkerhet har dock företagsinteckningen omvandlats till att gälla endast i 55 procent av värdet av *all* gäldenärens egendom, mot tidigare 100 procent i den lösa egendomen.⁶⁹

En annan förändring innebär att företagsinteckningen nu ger allmän förmånsrätt i stället för som tidigare särskild förmånsrätt vid en konkurs, vilket kommer att förklaras ytterligare under kommande rubriker.⁷⁰

I och med de nya reglerna kan det bli aktuellt för kreditgivare att se över värdet av befintliga säkerheter i form av företagshypotek. Under en övergångsperiod har det med anledning av detta införts en bestämmelse som ger kreditgivare en möjlighet att i förtid säga upp en kredit.⁷¹

3.3.2.3 *Svårigheter med denna typ av säkerhet*

Företagshypoteket eller företagsinteckningen bedöms ofta som en relativt god säkerhet men den kan i många fall vara vansklig och kan vanligtvis inte användas till mer än cirka 50 procent av det aktuella värdet. De negativa inslag som kan finnas är exempelvis ett varulager med utpräglade modevaror eller svårindrivna fordringar.⁷²

⁶⁵ Broomé et al, s.215 ff

⁶⁶ Edström et al, s.154

⁶⁷ Ibid s.155, Wallentin et al, s.153

⁶⁸ SFS 2003:528 1 kap. 1§.

⁶⁹ Föreningssparbanken och samverkande sparbanker, tryckt material, 2003

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Övergångsbestämmelser 2003:535

⁷² Broomé et al, s.188 f, Bergström et al, s.15 f

Företagshypotekets värde måste kontinuerligt kontrolleras av kreditgivaren. Denne kan aldrig förlita sig på det värde företagshypoteket bedömts ha vid pantförskrivningstillfället, eftersom företagets rörelse kan ändras och såväl öka som krympa.⁷³

3.4 Olika kreditformer

Nedan följer några exempel på kreditformer som erbjuds av banker idag.

3.4.1 Checkkredit

Vid en kontokredit får kredittagaren rätt att utnyttja en beviljad kredit i etapper allt efter behov. Kredittagaren betalar dels en särskild kreditavgift på hela beloppet, dels en ränta på den del av krediten som utnyttjas. En vanlig kontokredit är checkkredit.⁷⁴ En checkkredit syftar till att företaget ska överbrygga tillfälliga likviditetssvängningar. På grund av detta har sådana krediter inte någon speciell amorteringsplan.⁷⁵

3.4.2 Factoring

Belåning av fakturor kallas för factoring och är både en finansieringsform och en administrativ tjänst. Den administrativa tjänsten kan innebära att finansbolaget sköter vissa bokföringsåtgärder, reskontrabokföringen av fakturor och eventuella kreditnotor, bokför inbetalningar i reskontran samt för statistik och sköter kravverksamhet och debiteringar av dröjsmålsräntor. Underlaget för inbetalningarna i en likviditetsbudget kan även ombesörjas av finansieringsbolaget som har hand om samtliga fakturor från kunden.⁷⁶

Finansbolaget belånar samtliga fakturor till kunder som godkänns av finansbolaget. Fakturorna belånas till en viss procentsats av fakturabeloppet, vanligen 60-90 procent. Finansbolaget belånar fakturor upp till ett visst överenskommet belopp, den så kallade limiten, vilket kan förändras om försäljningen ökar eller minskar.⁷⁷

Rent tekniskt kan factoring även ske på ett annat sätt, nämligen genom ett fakturaköp. I detta fall köper finansbolaget fakturan för ett visst belopp och tar därmed också över risken för att köparen inte betalar. Detta till skillnad från den först beskrivna belåningen av fakturor där säljaren står risken att behöva betala finansbolaget om köparen inte fullgör sina förpliktelser.⁷⁸

3.4.3 Leasing

Leasing, som innebär att ett företag hyr tillgångar istället för att köpa, tillhandahålls av finansbolag.⁷⁹ Leasing kan vara ett intressant alternativ för ett företag på grund av att leasingavgiften är avdragsgill och att avgiftens fördelning mellan olika år är förhandlingsbar.⁸⁰

⁷³ Broomé et al, s.218

⁷⁴ Bergström et al, s.19

⁷⁵ Broomé et al, s.193

⁷⁶ Ibid s.140 f, Bergström et al s.19 f

⁷⁷ Ibid s.140 f, Ibid s.19 f

⁷⁸ Ibid s.140 f, Ibid s.19 f

⁷⁹ Broomé et al, s.96

⁸⁰ Ibid s.141

3.4.4 Avbetalningsfinansiering

Avbetalning innebär att endast en del av köpesumman betalas vid köptillfället. Denna kontanta del kallas för handpenning. Resten betalas genom regelbundna avbetalningar, som normalt sker månadsvis.⁸¹

3.5 Konkurs

För att det ska bli aktuellt att ta lämnade säkerheter, som exempelvis företagsinteckningen, i anspråk krävs att en relation mellan företag och bank går in i det tidigare beskrivna stadiet ”kreditavveckling”. Som nämndes tidigare börjar ofta kreditavvecklingen med en betalningsinställelse, det vill säga att företaget meddelar alla borgenärer att skulderna för tillfället inte kan betalas. Om situationen inte löser sig är därefter ett vanligt alternativ för det drabbade företaget att gå i konkurs.⁸²

3.5.1 Krissignaler

För att banken ska kunna uppfatta problem i ett företag på ett tidigt stadium krävs dels att det finns en öppenhet i relationen mellan bank och kund, dels att den kontinuerliga uppföljningen fungerar.⁸³ Kriser kan ibland till en del förklaras av interna förhållanden i företaget. Även andra orsaker, såsom störningar i miljön och oförutsedd eller ökad konkurrens, kan orsaka företagskriser. Signaler avser företagets inre liv och kan vara svåra att uppfatta som extern kreditgivare om man inte har omfattande kontakter med företaget.⁸⁴

Nedan sammanställts exempel på krissignaler en extern kreditgivare kan se i ett företag, indelat i reaktioner:⁸⁵

- i *företagsledningen*; ledningen ”försvinner” eller är oanträffbar, VD slutar eller försöker skydda privat kapital
- i *organisationen*; företaget byter namn eller bildar många nya dotterbolag, ökad personalomsättning eller försämrad stämning bland personalen
- i *betalningsströmmarna*; betalningsanmärkningar, övertrassering av checkkonto, ändrade betalningsströmmar eller sena lönelistor
- i *övrig ekonomi*; företaget ökar lagret och har ”konstigt” lager, företaget vill ha tillbaka panter, sena eller ”friserade” bokslut eller stark tillväxt i omsättning men uteblivna vinster
- i *omvärlden*; företaget byter leverantör, viktiga kunder till företaget går i konkurs, politiska beslut som påverkar negativt eller dålig branschutveckling

Dessa signaler är svåra att tolka, men kan ses som ett viktigt komplement till de mer traditionella nyckeltalen. En negativ utveckling av ekonomiska nyckeltal i kombination med några krissignaler torde föranleda många kreditgivare till en mer noggrann analys av det berörda företaget.⁸⁶

⁸¹ Wallentin et al, s.35

⁸² NUTEK, s.32

⁸³ Ibid s.30

⁸⁴ Broomé et al, s.73 ff

⁸⁵ Ibid s.75 f

⁸⁶ Ibid s.75 f

3.5.2 Konkursen

Om ett företag går i konkurs innebär det att samtliga borgenärer med tvång tar en gäldenärs tillgångar i anspråk för att få betalt för sina fordringar. Gäldenärens tillgångar omhändertaras av ett konkursbo för borgenärernas räkning.⁸⁷ För att en gäldenär ska kunna försättas i konkurs krävs det att gäldenären är på obestånd, det vill säga att en gäldenär inte i rätt tid kan betala sina skulder allt eftersom de förfaller. Denna situation får vidare inte vara tillfällig.⁸⁸ Om det visar sig att gäldenären kan träffa överenskommelser med sina borgenärer i form av till exempel avbetalningsplaner, så är han inte längre på obestånd och kan inte försättas i konkurs.⁸⁹

Om ett företag går i konkurs finns det viss typ av egendom som inte ingår i konkursboet. Det är tillgångar som finns hos gäldenären men som gäldenären inte äger. Exempel på sådan egendom är redovisningsmedel, klientmedel, kommissionsgods och tillgångar som leasats eller köpts på avbetalning med återtaganderättsförbehåll. Dessa tillgångar har så kallad separationsrätt, vilket innebär att de inte räknas med bland företagets tillgångar om företaget hamnar på obestånd.⁹⁰

Enligt statistik från Statistiska Centralbyrån gick 1 procent⁹¹ av alla företag i Sverige i konkurs år 2002.⁹²

3.5.2.1 Utmätning

En konkurs, där gäldenärens samtliga tillgångar tas i anspråk, ska skiljas från så kallad utmätning. Vid utmätning tar man endast så mycket av gäldenärens tillgångar som behövs för att betala en eller ett visst antal fordringar.⁹³ Efter konkursbeslutet råder det utmätningsförbud. Ett undantag från denna regel är att utmätning kan göras, trots konkursbeslut, i till exempel fordringar som är förenade med panträtt. Orsaken till detta är att innehavaren av en panträtt ska få full betalning även vid konkurs.⁹⁴

3.5.2.2 Företagsrekonstruktion och ackord

En möjlighet för en gäldenär istället för att gå i konkurs är att ansöka om företagsrekonstruktion. Företagsrekonstruktion kan användas för att försöka få ett företag med betalningssvårigheter lönsamt igen. Det ligger främst i gäldenärens intresse att ansöka om företagsrekonstruktion, men det kan även gynna borgenärerna. Under en företagsrekonstruktion får gäldenären hjälp av rådgivare för att underlätta arbetet. Det ger gäldenären tid att bedöma om det finns möjligheter att rädda företaget och om det går att träffa överenskommelser med borgenärerna genom nedskrivning av deras fordringar, det vill säga ett ackordsförfarande. Gäldenären själv kan ansöka om företagsrekonstruktion, men även borgenären har fått den möjligheten eftersom han kan vara mer objektiv och gäldenären oftast inte själv inser att företaget börjar få problem.⁹⁵

⁸⁷ Konkurslag (1987:672) 1 kap. 1 §

⁸⁸ Ibid 1 kap. 2 §

⁸⁹ Edström et al, s.13

⁹⁰ Ibid s.38

⁹¹ 1 procent motsvarar 8 323 företag

⁹² www.scb.se 2004-01-07

⁹³ Edström et al, s. 12

⁹⁴ Ibid s. 39

⁹⁵ Ibid s. 119 f

3.6 Förmånsrättsordningen vid konkurs

När ett företag försätts i konkurs sker en kontrollerad fördelning av gäldenärens förmögenhet. Regler för hur denna fördelning ska gå till finns i förmånsrättslagen. Grundtanken är att det ska ske en rättvis fördelning, det vill säga att fördelningen ska ske proportionellt mellan borgenärerna i förhållande till hur stora krav de har. Det finns dock vissa undantag. Om en fordran har så kallad förmånsrätt innebär det att fordran är prioriterad framför andra.⁹⁶ De fordringar som omfattas av lagen kallas prioriterade fordringar och övriga fordringar kallas oprioriterade. Vid konkurs eller vid utmätning sker det först utdelning till de som har prioriterade fordringar och därefter till de oprioriterade. Exempel på oprioriterade fordringar som, enligt de gamla reglerna, sällan får någon utdelning är leverantörer som levererat på kredit och inte tagit någon säkerhet genom exempelvis återtaganderättsförbehåll eller en borgensförbindelse.⁹⁷

Det finns dock vissa fordringar som intar vissa särställningar innan fördelningen börjar på prioriterade och oprioriterade fordringsägare. Obetalda löner till personalen är ett exempel på en fordran som intar en särställning genom den statliga lönegarantin.⁹⁸ Enligt dessa regler garanterar staten att personalen, upp till en viss gräns, får sin intjänade lön även om ett företag går i konkurs.⁹⁹

Andra exempel på undantag är konkurskostnader och massafordringar, som alltid har företräde i en konkurs. Konkurskostnader innefattar bland annat arvode till konkursförvaltaren och massafordringarna avser de kostnader som uppkommit under handläggningen av konkursen.¹⁰⁰

3.6.1 Särskild och allmän förmånsrätt

De prioriterade fordringarna kallas även fordringar med förmånsrätt och dessa är uppdelade i fordringar med särskild förmånsrätt och fordringar med allmän förmånsrätt.¹⁰¹

3.6.1.1 Särskild förmånsrätt

Särskild förmånsrätt gäller i en viss speciell egendom och gäller både vid konkurs och vid utmätning.¹⁰²

3.6.1.2 Allmän förmånsrätt

Allmän förmånsrätt gäller i all egendom men nästan alltid efter det att de med särskild förmånsrätt fått utdelning.¹⁰³ Allmän förmånsrätt gäller endast vid konkurs och avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo.¹⁰⁴ De allmänna förmånsrätterna ger utdelning i den inbördes ordning de har i förmånsrättslagen. Det bör nämnas att inte ens de som har särskild förmånsrätt alltid får full utdelning vid konkurs. Den del som blir kvar om värdet på

⁹⁶ Edström et al, s.10

⁹⁷ Ibid s.73

⁹⁸ Wallentin et al, s.219

⁹⁹ Ibid s.265

¹⁰⁰ Ibid s.219

¹⁰¹ Edström et al, s. 74

¹⁰² Ibid s. 74

¹⁰³ Ibid s. 76

¹⁰⁴ Förmånsrättslag (1970:979) Inledande bestämmelser 2 §

den särskilda egendomen är lägre än fordringsägarens fordran räknas som en oprioriterad fordran.¹⁰⁵

När det gäller särskild egendom blir det oftast inga tvister mellan de olika fordringsägarna eftersom alla har förmånsrätt i en speciell egendom. Däremot kan det bli aktuellt att sälja viss egendom om det visar sig att fordringsägare har inteckningar i samma fastighet.¹⁰⁶

3.6.2 Förmånsrättsordningen

I figur 2 visas ett utdrag av uppdelningen av förmånsrätter. Till vänster åskådliggörs förmånsrättsordningen som den såg ut till och med den 31 december 2003¹⁰⁷ och till höger den nya ordningen.¹⁰⁸ Under en övergångsperiod gäller dubbla regler, så för företagsinteckningar som har beviljats före 1 januari 2004 gäller de tidigare reglerna fram till och med 1 januari 2005.¹⁰⁹

I nedanstående sammanställning har författarna valt att enbart visa de paragrafer som anses är mest relevanta för denna studie.

Särskilda förmånsrätter	Särskilda förmånsrätter
4 § Handpanträtt med mera	4 § Handpanträtt med mera
4a§ Fordran på grund av vissa försäkringsavtal	4a§ Fordran på grund av vissa försäkringsavtal
5 § Bland annat hyresfordran och företagshypotek	
6 § Fast egendom	6 § Fast egendom
7 § Tomträtt	7 § Tomträtt
8 § Utmätning	8 § Utmätning
Allmänna förmånsrätter	Allmänna förmånsrätter
10 § Kostnad för sättande i konkurs och rekonstruktion	10 § Kostnad för sättande i konkurs och rekonstruktion
10a§ Revision	10a§ Revision
11 § Skatter och allmänna avgifter	11 § Företagsinteckning
12 § Lön	12 § Lön
13 § Pension	13 § Pension

Figur 2. Gamla och nya förmånsrättsordningen vid konkurser. Till vänster visas förmånsrättsordningen som den såg ut till och med den 31 december 2003 och till höger den nya ordningen.

Jämförelsen i figur 2 visar att 5 § med förmånsrätt för bland annat företagshypotek i förmånsrättslagen (1979:979) upphör att gälla enligt de nya reglerna. 11 §, skatter och allmänna avgifter, avskaffas och ersätts av de nya reglerna om företagsinteckning. Till följd därav upphör lagen om företagshypotek (1984:649) och ersätts av lagen om företagsinteckning (2003:528). De borgenärer som har bättre förmånsrätt är nu betydligt fler än i de tidigare reglerna.

¹⁰⁵ Edström et al, s. 74

¹⁰⁶ Ibid s. 74

¹⁰⁷ Förmånsrättslag (1970:979)

¹⁰⁸ SFS 2003:535

¹⁰⁹ Föreningssparbanken och samverkande sparbanker, tryckt material, 2003

3.6.3 Utdrag ur debatten kring den nya lagstiftningen

Bland annat har det i debatten diskuterats huruvida bankerna kommer att kräva andra säkerheter då den nya företagsinteckningen ger sämre värde vid konkurs. Här följer två utdrag som anses relevanta för denna studie:¹¹⁰

- Regeringen menar på att det mesta talar för att bankerna inte kommer att kompensera sig för försämrade företagsinteckning med alternativa säkerheter.
- Regeringen menar även på att reformen kommer att leda till ett ökande antal rekonstruktioner istället för konkurser samt att beslut om rekonstruktion eller konkurs ska kunna fattas på ett tidigare stadium.

3.7 Sammanfattning

I detta kapitel har författarna behandlat både bankernas kreditgivning i allmänhet samt lagstiftningen om förmånsrätt och företagshypotek. I avsnittet om kreditgivning beskriver författarna centrala delar i bankernas kreditgivning som till exempel olika typer av säkerheter, olika former av krediter samt återbetalningsförmåga, risk och kredituppföljning. Beträffande förmånsrätt och företagshypotek inleddes avsnittet med allmänna regler kring förmånsrätt vid konkurs och sedan har författarna beskrivit förändringen mellan de nya och de gamla reglerna med inriktning mot förändringen av företagshypotek. I följande kapitel redogörs för de data som framkommit vid de fyra intervjuerna som har genomförts.

¹¹⁰ http://justitie.regeringen.se/propositionermm/lagratsremiss/pdf/lr_formansrattsregler.pdf, 2002-12-19

4 EMPIRI

I detta kapitel redogörs för de data som framkommit vid de fyra intervjuerna på Föreningssparbanken, Handelsbanken, Nordea och SEB, i Göteborg. Materialet presenteras utifrån den intervjuguide¹¹¹ som författarna använde sig av vid datainsamlingen.

4.1 Allmänna frågor om kreditgivning

4.1.1 Kreditgivning

Respondenterna berättar allmänt om hur kreditgivningen fungerar. De förklarar att de i bedömningen av ett företag gör en analys av bokslut med mera där de både analyserar historiska fakta och framtida prognoser och planer. En respondent menar att *förutsättningen, enligt bankrörelselagen, är att det ska finnas en återbetalningsförmåga och det är det vi ska pröva och det har blivit mycket mer fokus på det nu än vad det har varit förr i tiden*. Samma respondent tillägger att banken självklart även ska ha säkerheter för de lån de beviljar. *Vi börjar med att bedöma företaget och affärsidén, om vi köper det så är säkerheterna den sista begränsningen som avgör om vi kan vara med*, menar en annan respondent.

Två av respondenterna pekar på att de tittar mycket på förhållandet mellan eget och främmande kapital, att det ska råda balans mellan dessa två. En av dessa respondenter påpekar att banken inte tillhandahåller riskkapital utan investeringskapital och rörelsekapital. Investeringskapital kan vara till köp av en maskin och rörelsekapital för att klara sig vid svängningar mellan kundfordringar och leverantörer.

4.1.1.1 Redovisningsinformation

Samtliga respondenter anser att redovisningsinformationen spelar en viktig roll. En respondent uttrycker att *vi bankmän har ju alltid tittat i backspegeln, det är en självklarhet att man ska ha den med sig, samtidigt talar man mer om att göra en mer framåtriktad analys*. De bitar som får ökad betydelse då man gör en framåtriktad analys är vad bolaget har för affärsidé, vad som är unikt med ett visst företag och vad det är som gör att det bolaget skall lyckas bättre än sina konkurrenter, förklarar respondenten. En annan respondent påpekar även vikten med ett kontinuerligt flöde av information som banken får ta del av löpande för att se hur det går för bolaget.

4.1.2 Syftet med den nya lagstiftningen om förmånsrätt och företagsinteckning

På frågan vad respondenterna uppfattar att syftet är med den nya lagstiftningen, svarar en respondent *på något vis har man väl uppfattat att bankerna har haft en gynnande situation eller att det har varit en ojämnhet mellan de olika fordringsägarna*. Två av respondenterna menar att syftet är att mer jämnt fördela mellan fordringsägarna. En annan respondent anser att syftet är att banken ska göra noggrannare kontroller av företagets återbetalningsförmåga. Respondenten menar att banken ska ta större ansvar och att det inte ska vara lika lätt att gå i konkurs och göra nystart.

¹¹¹ Bilaga 2

4.2 Lagstiftningens påverkan på kreditgivningen

På frågan vad respondenterna tror att effekterna kommer att bli svarar en respondent *det kan ju naturligtvis bli så att banken kommer att vara mer restriktiva vid utlåning till företag eller lånar ut mindre än tidigare eller avstår från att låna ut till företag i större utsträckning än tidigare*. Dock är avsikten inte att avstå från utlåning, menar respondenten utan att hitta nya upplägg som till exempel factoring. Respondenten uttrycker vidare att en ökad användning av factoring inte bara är en nackdel för banken utan även skyndar på betalningarna för företaget då kunden betalar snabbare.

En annan respondent säger följande *ja, det har ju sagts att det blir svårare att låna för de mindre företagen framförallt i och med att bankerna får en försämrad säkerhet och det är klart att det blir så* men han tillägger även att *man mer och mer tittar på den framåtriktade analysen och jag tror nog inte att det blir så dramatisk effekt av detta*.

En respondent menar att kundfordringar kommer att vara lättare att hantera till exempel med hjälp av factoring men att lagerfinansieringen kommer att bli den svåra biten.

Samtliga respondenter talar alla generellt om att belåningsvärdet kommer att minska markant.

4.2.1 Förändringen från särskild till allmän förmånsrätt

Beträffande effekter på kreditgivningen när företagsinteckning omvandlats till allmän förmånsrätt och innefattar all gäldenärens egendom vid en eventuell konkurs var respondenterna relativt entydiga. Att även bland annat kassa/bank innefattas tillmäter inte respondenterna någon större positiv effekt. Detta på grund av att det oftast inte finns några likvida medel då ett företag försätts i konkurs. *Det kan finnas något, men det är inte så vanligt*, säger en av respondenterna. *Det är dock mest en förändring som ser positiv ut på papperet*, menar en annan. En fördel som en av respondenterna ser är att även postgirot kommer att ingå i företagsinteckningen. Respondenten menar att det har hänt att en kund har betalat in pengar till företagets postgiro i samband med konkursutbrottet. En annan fördel som respondenterna nämner är att övervärde i fastighet kommer att ingå i företagsinteckning. En av respondenterna menar dock att det mer är i undantagsfall som detta blir till någon glädje. Sammantaget får denna förändring en marginell effekt i verkligheten, enligt respondenterna.

En respondent påpekar att det kommer att bli viktigare att vara vaksam då en kund drabbas av utmätning. *Utmätningen tror vi kommer att öka och det är en signal till banken att här gäller det att snabbt stämma av och utreda vad är det egentligen är som har hänt. Från och med 1 januari 2004 kommer vi att vara observanta på just utmätning, det är kontentan av det hela*, säger respondenten.

4.2.2 Förändringen från 100 till 55 procents utdelning

Beträffande påverkan på kreditgivningen när företagsinteckningen omvandlats till att ge rätt till endast 55 procents utdelning av det som kvarstår sedan de med bättre förmånsrätt fått utdelning, ser alla respondenterna en förändring på kreditgivningen. Framst två respondenter menar på att de kommer att sänka belåningsvärdet markant. Dessutom kommer inte det ökade underlaget att påverka kreditgivningsprocessen märkvärdigt. Belåningsvärdet kommer även i framtiden att grunda sig på kundfordringar, varulager och maskiner/inventarier, nämner en respondent. En annan respondent anser att en sänkning av belåningsvärdet känns naturligt då de har konstaterat tidigare att de haft ett för högt belåningsvärde vid företagshypotek.

Vidare säger en respondent att *vi kommer att tala om för en del kunder att vi kan inte acceptera att man inte har hela flödet i vår bank*. Vi kommer att bli än mer frekventa att man jobbar med enbanksförhållanden, menar respondenten men tillägger att det främst gäller mindre och medelstora företag, det kommer alltid att finnas stora bolag som har flera banker.

4.3 Lagstiftningens påverkan på riskbedömningen

En respondent förklarar att banken tittar på affärsidén och om de tror de på den. Viktiga faktorer är om den är unik eller ger konkurrensfördelar. Om affärsidén känns bra tittar banken på det egna kapitalet, soliditeten samt huvudägarnas förmåga att stötta företaget om det går snett, förklarar respondenten och menar att *säkerheterna hänger vi på i slutändan*. Respondenten hävdar att banken inte beviljar något som de inte tror på och att det inte hjälper med bra säkerheter om kunden inte kan betala tillbaka lånet. *Vi ska pröva återbetalningsförmågan, det är det primära*, som han uttrycker det.

En annan respondent förklarar att arbetet kring riskbedömningen görs med hjälp av att dela in företagen i olika klasser. Ett företag som har en bättre klass kan helt enkelt låna mer med mindre säkerhet än ett företag som har sämre klassning, förklarar respondenten. För att klassificera företaget tittar banken på många olika parametrar, berättar respondenten och nämner som exempel den historiska intjäningen, det vill säga resultatet de senaste fem åren och hur balansräkningen är uppbyggd samt om man har mycket immateriella tillgångar. Banken tittar även på vilken typ av kunder företaget har och om de är sårbara, förklarar respondenten vidare och menar att ett företag som bara har Volvo som kund anses ha en bättre riskklass än ett företag med många olika små kunder.

På frågan om riskbedömningen kommer att förändras i och med reformen är det två respondenter som nämner att de efter reformen vid värdering kommer få en större blancodel, det vill säga krediter som inte är säkerställda. En av respondenterna tillägger att detta kan innebära att man måste vända sig till en annan beslutsinstans. En annan respondent nämner att deras ambition är att täcka den ökade blancodel som uppstår genom att till exempel hitta andra säkerheter. Han nämner även att de inte själva tror att de kommer att lyckas med detta utan att banken får vänja sig vid att ta större blancodelar.

Beträffande om det kommer att bli dyrare för företagen att ta lån menar två av respondenterna att det troligtvis inte kommer att bli någon förändring. En av dem menar istället att de kommer att ställa mer krav, att det ska vara balans mellan främmande och eget kapital i företaget. Övriga respondenter menar på att risktagandet avspeglar sig i priset. *Sambandet är*

att ju högre risk, desto högre ränta, som en av dem uttrycker det. Det lär säkert bli mer accentuerat... idag är det nog alldeles för liten skillnad mellan olika risker och räntan, fortsätter respondenten. Sambandet pris/risk borde slå igenom och leda till ett högre pris om man ska betala efter den risk man har, menar den andre respondenten.

4.4 Lagstiftningens påverkan på återbetalningsförmågan

Även gällande företagets återbetalningsförmåga gör banken en analys där de bland annat tittar på nyckeltal och gör en så kallad rating och beroende på utfallet betygssätts återbetalningsförmågan. Där till kommer även kvalitativa faktorer som till exempel marknad, produkter, ledning och personal.

Två av respondenterna belyser även att företagets ålder är av betydelse *vi tittar i backspeglarna och ser om företaget är väletablerat*, säger en respondent. Samma respondent tillägger att det vid nya affärsidéer och produkter är svårare att bedöma återbetalningsförmågan och att banken av tradition är försiktiga. *Vi ska ej finansiera till exempel produktutveckling, utan vår huvuduppgift är att finansiera maskininvesteringar och kundfordringar*, menar respondenten.

En respondent nämner att korrelationen mellan ett företags återbetalningsförmåga och lämnade säkerheter kommer att förändras. Respondenten förtydligar att det är säkerheterna som blir mindre värda efter reformen medan ett företags återbetalningsförmåga varken blir bättre eller sämre. Samma respondent tillägger att banken måste ta hänsyn till att alla företag inte går i konkurs. *Det kan finnas lägen där banken kan konstatera att de har sämre säkerheter än tidigare men att de ändå tror på det företaget*, menar respondenten.

Samtliga respondenter tror att det kommer att ske en ökad vikt på återbetalningsförmågan vid kreditprövning. *Det kommer det automatiskt att bli... eftersom banken är affärsdrivande och vill göra så mycket affärer som möjligt*, hävdar en respondent. *Gör vi rätt i bedömning om återbetalningsförmågan så är ju inte den här nya lagen av så stor betydelse*, menar samma respondent.

En av respondenterna förklarar att en förändring i och med reformen är att banken kommer att vilja ha säkerhet direkt. Respondenten utvecklar det här med ett exempel om hyreskontrakt; *det är ett värde i att ha själva kontraktet. I Göteborg är det vanligt att man överlåter kontraktet på en lokal och då har det tidigare ingått i företagshypoteket, men nu vill man försöka få kontraktet direkt pantsatt för att undvika direktnedläggning till 55 procent.*

Vissa idéer kommer inte förverkligas, det kommer att bli lite trögare i porten, det kan ju vara bra också för all del, på gott och ont eftersom det ej alltid är bra att bevilja lån till företag som går omkull, nämner en annan respondent.

På frågan om vilken betydelse ett företags återbetalningsförmåga har i jämförelse med exempelvis erbjudna säkerheter menar en respondent att återbetalningsförmågan kommer som nummer ett. *Vi vill ju inte ta pant i anspråk, vi vill att företaget ska leva, då tjänar vi och kunden på detta.*

En annan respondent menar att det blir ännu viktigare att banken får tillbaka pengarna. Därefter kommer de alternativa lösningarna på säkerheter. Han menar vidare att det kan bli vanligare att ägarna får ställa större privata säkerheter.

4.5 Lagstiftningens påverkan på lämnade säkerheter

Beträffande hur bankerna ser på företagshypotek med de regler som finns idag skiljer sig respondenternas svar något åt. En respondent anser att företagshypotek är bra med de regler som finns idag och betonar att det främst är kundfordringarna som är av betydelse. Han menar att *maskiner har ofta ett mycket litet värde vid konkurs och inventarier kan man köra i containern, kan man slarvigt säga*. Respondenten menar på att det främst är en kostnad att flytta inventarier som till exempel skrivbord, så att det inte alltid lönar sig att försöka sälja dem vidare. Han anser att det har fungerat väldigt bra med att ha kundfordringar som säkerhet och att banken kontinuerligt följer kundfordringarnas utveckling.

En annan respondent betonar istället vikten av varulagrets beskaffenhet som en viktig faktor för om företagsinteckningen kan anses vara bra. Han menar att det är skillnad på att ha speciella varulager där det finns väldigt få köpare och ett varulager som är lätt att sälja på en andrahandsmarknad.

Beträffande om företagshypotek är en bra eller dålig jämförelse med andra säkerheter skiljer sig svaren åt något. En av respondenterna menar att det beror mycket på vad man jämför med; att pantbrev i bostadsfastigheter alltid är bättre än företagsinteckning, men att till exempel pantbrev i industrifastighet kan vara sämre än företagsinteckning. Företagshypotek är *en hygglig säkerhet i normala fall*, menar han vidare, vilket en annan respondent också uttrycker. En tredje respondent uttrycker att *det som råkar finnas kvar på konkursdagen är alltid mindre än vad man tror. Beträffande företagshypotek så vet man aldrig om den finns på plats då det smäller. En säkerhet, som till exempel pantbrev i fastighet finns ju alltid där*. En fjärde respondent håller med om detta och menar att andra säkerheter som exempelvis factoring och leasing är bättre redan idag eftersom företagshypotek är mer flyktigt.

Två av respondenterna berättar att de även idag bör ha tittat på bland annat inventarielistor och varulager innan de beviljar någon kredit. Ingen av respondenterna anser att förändringen kommer att innebära mer noggranna kontroller av exempelvis företagets varulager. De kommer troligtvis inte att åka ut och kontrollera detta oftare om det inte föreligger ett problem hos företaget. En av respondenterna menar att banken kommer att fortsätta med ett årligt besök hos sina befintliga företagskunder, om det inte rör sig om en mer komplex affär, då besöken är tätare. I 99 procent träffas företaget och banken ute hos företaget. *Det är ju där våra pengar är, pengarna är ju inte här*, som respondenten uttrycker det. Tre av respondenterna poängterar dock att de tror att det blir viktigare med tätare kontakter med företagen, viktigare att leva närmare företagen. En av respondenterna menar att det är en annan typ av anonymitet på mindre orter där man lever närmare företaget och ständigt byter information. Han menar att en effekt av förändringen kan bli att man i storstäder bör leva närmare företaget. *Att följa kunderna än mer på djupet*, som en annan av dem uttrycker det. Två av dessa menar att banken kan komma att kräva in mer periodrapporter än tidigare för att kunna följa verksamheten löpande och för att banken i tid ska kunna märka då det börjar gå sämre för ett företag. En av dem poängterar att det inte behöver vara en fullständig balans- och resultaträkning, utan att det kan vara speciella nyckelfaktorer som är relevanta för just det företaget. Respondenten tror också att det kommer att innebära att även Skattemyndigheten och leverantörer kommer att bli mer noggranna som följd av de ändrade förmånsrättsreglerna. Sammanfattningsvis kan sägas att merparten av respondenterna tror på ökad kontakt med företaget, men inte tätare kontroller.

Samtliga respondenter nämner att banken kommer att försöka öka användningen av factoring, leasing och avbetalningslån. *Factoring ersätter rörelsekrediter och leasing och avbetalning ersätter investeringar i maskiner och bilar*, förklarar en av respondenterna. I dessa fall har banken panten knuten till sig på ett annat sätt än om de har företagshypotek. *Då kommer vi ju alltid åt 100 procent istället för 55 procent*, som en av respondenterna uttrycker det.

Om man ska köpa en maskin så kommer vi ju säkert att ta objektet som säkerhet och att man har mer anpassade amorteringstider förklarar en respondent och tillägger att *vi kommer säkert att vilja ha kortare krediter överhuvudtaget så att vi kan vara med i eventuella förändringar i företaget*.

Flera respondenter nämner att det samtidigt kommer att ställas krav på att ägaren kan ställa större egna säkerheter som exempelvis en begränsad borgen. *Om man har en borgen på 100 000 då är man mer försiktigt, då kan det kosta 100 000 i en konkurs*. En av dem anser att de också utöver detta kommer att föredra andra externa panter såsom pant i ägarens villa.

4.6 Lagstiftningens påverkan på kredituppföljningen

Två av respondenterna tror att redovisningsinformationens roll kan komma att förändras. *Det blir ju viktigare för företaget att visa oss och andra kreditgivare rätt information*, menar en av dem. Han anser också att det möjligtvis kan tänkas bli mer specificerad information om kundfordringar och varulager, då en ny kundfordran är mer värd än en kundfordran som är 60 till 90 dagar gammal. *Ja, vi kommer nog att vilja ha rapporter oftare*, säger den andre respondenten och betonar vikten av en dialog med revisorn och att denne helst har granskat rapporten. En tredje respondent ser inte att redovisningsinformationens roll kommer att förändras, men menar att banken från ett företag som är i kris, går dåligt eller där återbetalningsförmågan blivit försämrad redan idag begär in siffror med tätare intervall och vill ha en handlingsplan över hur företaget tänkt sig att komma ur den negativa situationen.

Vid frågan om hur kredituppföljningen ser ut idag betonar en av respondenterna vikten av en nära dialog med kunden. Det vanligaste, enligt samtliga respondenter, är att det i normalfallet sker en grundlig uppföljning av företagen en gång varje år. Företag som har problem och utgör en större risk undersöks oftare, vanligtvis varje månad eller varje kvartal beroende på problemets storlek. *Man kan kräva tätare uppföljning på viss typ av information som är relevant för just det företaget*, menar en av respondenterna.

Samtliga respondenter menar att det troligen kommer att bli en förbättrad kredituppföljning efter reformen. Två av dem betonar främst vikten av god återbetalningsförmåga. *Det blir en nödvändighet att både återbetalningsförmågan blir bättre och att göra tätare uppföljning. Det är ju vad vi måste göra... eftersom vi inte har samma säkerhet som tidigare*, menar en av respondenterna. *Ja, vad det gäller kredituppföljningen, det kommer nog säkert att bli en noggrannare kontroll, en genomgång av återbetalningsförmågan, för att eliminera eventuella förluster i framtiden*, menar en annan. Han menar på att det är viktigt att se negativa signaler i så god tid som möjligt för att kunna hitta andra lösningar så att företaget kommer ur eventuella problem. *Det sätter press på oss. När vi ser de stora blancodelarna känns det naturligt att ha en bättre uppföljning*, menar en tredje respondent.

En av respondenterna berättar att de med anledning av lagändringen kommer att göra en inventering av de företag som de anser ha en svag återbetalningsförmåga, där banken har företagshypotek som känns bristfälligt, och se om det finns alternativa lösningar.

Beträffande frågan om vilka variabler banken tittar på om det visar sig att det föreligger ett begynnande betalningsproblem nämner en av respondenterna att banken tittar på olika nyckeltal i sin analys. Härav kan nämnas soliditet, ränteteckningsgrad och räntabilitet. Banken sätter limiter från fall till fall, vanligtvis ett år, och bestämmer en förfallodag.

På frågan om vilka signaler som banken får vid tecken på ett begynnande betalningsproblem skiljer sig respondenternas svar något åt. Två av respondenterna menar att det finns många olika signaler på obestånd, men att likviditeten utgör en viktig roll. *När pengarna tar slut, när företaget inte betalar ränta och amorteringar i tid, när de övertrasserar sitt konto är tydliga signaler*, förtydligar en av respondenterna. Två respondenter nämner betalningsanmärkningar som ett kraftfullt tecken på att en verksamhet går dåligt. En av dem påpekar att de följer medelsaldots utveckling på checkkrediter väldigt noga. Om kunden kontinuerligt utnyttjar hela sin checkkredit och aldrig har några pengar på kontot, slår banken till, menar respondenten. *Ligger man plus så är det inte så farligt, det är många som gör det, de utnyttjar sin checkkredit vid topparna bara*, avslutar han. En av respondenterna nämner att banken även reagerar på om företaget till exempel håller sig undan eller byter revisor. Andra signaler är då företaget ofta har kreditbehov, ofta vill öka sina krediter, att det går att utläsa i årsredovisningen att företaget går minus på sin verksamhet. En av respondenterna menar att banken ofta kommer in för sent för att se de här tecknen. Han menar att företagaren är entreprenören som tror benhårt på sin affärsidé och på sin verksamhet och inte tror att det ska gå dåligt.

På frågan om hur banken reagerar vid ett begynnande betalningsproblem menar en av respondenterna att de kommer att försöka träffa företagsledaren för att diskutera och finna en lösning på det uppkomna problemet. Tre av respondenterna berättar att de under år 2004 går igenom alla kunder för att se om de ska vara kvar som bank eller om krediten ska sägas upp. De betonar dock att de aldrig strävar efter att säga upp krediter, men menar att banken kanske måste hitta andra alternativ för att säkerställa krediter. *Om det fungerar med factoring i ett bolag så är det ett bra alternativ, som ersättning för företagshypotek*, menar en av respondenterna. Leasing och avbetalning nämns som andra alternativ, där banken har objektet som säkerhet. *Vi upprättar handlingsplaner där vi tittar på om vi ska behålla eller säga upp krediten, om vi ska kräva utökad egen insats eller kanske nya säkerheter*, menar en respondent. Han menar att det naturliga är att även företaget gör en handlingsplan, där de redovisar hur de ska komma ur den negativa spiralen, som banken följer upp. Den fjärde respondenten nämner vikten av enbanksförhållanden, där kunden har alla sina bankaffärer hos samma bank, för att banken lättare ska kunna överblicka kunden och se negativa signaler i tid.

Två av respondenterna tror inte att det kommer att bli svårare för företagen att få lån generellt sett. En av respondenterna menar att det inte kommer att bli färre lån, men att banken troligtvis kommer att fokusera mer på återbetalningsförmåga och försöka hitta andra lösningar än företagshypotek. En annan av respondenterna tror heller inte att det kommer att beviljas färre lån, men påpekar att det möjligtvis kan bli mer ALMI bank än vad det är idag. *Jag tror att det kommer bli mer samarbete med bank och ALMI, där vi lånar ut en del och de lånar ut en del*, framhåller respondenten. En tredje respondent tror delvis att färre lån kan komma att beviljas: *Det kommer nog främst att drabba nya företag. Gamla företag som har pågått ett par år och man kan se att det fungerar bra kommer nog inte att drabbas på samma sätt*. För

att motverka denna eventuella minskning kommer långivarna att försöka hitta modeller för att säkerställa lånet, via exempelvis factoring, leasing och avbetalningsformer, menar respondenten vidare. En annan av respondenterna menar att svårigheten för banken rör lagerfinansieringen, eftersom banken inte kan ha lagret under ständig bevakning och inte vet hur mycket som lämnats ut till kund.

4.7 Sammanfattning

I detta kapitel har de data som framkommit vid de fyra intervjuerna presenterats. I följande kapitel görs en analys av teori och den empiri som har samlats in. Kapitlet börjar med en analys av den nya lagstiftningens påverkan på kreditgivningen i allmänhet och berör därefter påverkan på riskbedömningen, återbetalningsförmågan, säkerheter samt kredituppföljning.

5 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel sker en analys av den teori och empiri som har samlats in till denna uppsats. Kapitlet börjar med en analys av den nya lagstiftningens påverkan på kreditgivningen i allmänhet och berör därefter påverkan på riskbedömningen, återbetalningsförmågan, säkerheter samt kredituppföljningen. Denna indelning bygger på de nyckelord som författarna anser är centrala inom kreditgivning och som har givit grunden till empirin.

5.1 Lagstiftningens påverkan på kreditgivningen

5.1.1 Förändringen från särskild till allmän förmånsrätt

I teoriavsnittet om den nya lagstiftningen förklaras att när företagsinteckning omvandlats till allmän förmånsrätt kommer den att innefatta *all* gäldenärens egendom vid en eventuell konkurs. På frågan vilka effekterna blir på kreditgivningen var respondenterna relativt entydiga. Att även bland annat kassa/bank innefattas tillmäter inte respondenterna någon större positiv effekt. Detta på grund av att det oftast inte finns några likvida medel då ett företag försätts i konkurs. I teoriavsnittet om kreditgivning förklaras problemet. Där står att en kreditgivare bör utgå från att det vid den tidpunkt då säkerheterna ska tas i anspråk är mycket troligt att företaget redan har sålt de tillgångar som är lätta att realisera. En fördel som en av respondenterna ser är att även postgirot kommer att ingå i företagsinteckningen. En annan fördel som respondenterna nämner är att övervärde i fastighet kommer att ingå i företagsinteckning. En av respondenterna menar dock att det mer är i undantagsfall som detta blir till någon glädje. Sammantaget får förändringen från särskild till allmän förmånsrätt en marginell effekt i verkligheten, enligt respondenterna.

I teoriavsnittet kan utläsas att en konkurs, där gäldenärens samtliga tillgångar tas i anspråk, ska skiljas från så kallad utmätning. Vid utmätning tar man endast så mycket av gäldenärens tillgångar som behövs för att betala en eller ett visst antal fordringar. I teoriavsnittet förklaras vidare att den nya förmånsrättsordningen innebär att utmätning står kvar som en särskild förmånsrätt medan företagsinteckningen blir en allmän förmånsrätt. En respondent påpekar att utmätning kommer att öka samt att banken kommer att vara mer observant på om en kund drabbas av utmätning.

5.1.2 Förändringen från 100 till 55 procents utdelning

Beträffande effekter på kreditgivningen när företagsinteckningen omvandlats till att ge rätt till endast 55 procents utdelning av det som kvarstår sedan de med bättre förmånsrätt fått utdelning, ser alla respondenterna en förändring på kreditgivningen. Samtliga respondenter menar att de kommer att sänka belåningsvärdet markant. Det ökade underlaget, det vill säga främst kassa/bank, värdepapper och övervärden i fastighet, kommer inte att påverka kreditgivningsprocessen märkvärt. Belåningsvärdet kommer även i framtiden att grunda sig på kundfordringar, varulager och maskiner/inventarier, enligt respondenterna. En respondent anser att en sänkning av belåningsvärdet känns naturligt då de har konstaterat tidigare att de haft ett för högt belåningsvärde. I teoriavsnittet om kreditgivning klargörs att företagshypotek vanligtvis inte kan användas som säkerhet till mer än cirka 50 procent av det aktuella värdet. Detta belåningsvärde kommer således sannolikt att sänkas markant i och med lagändringen, enligt respondenterna.

5.2 Lagstiftningens påverkan på riskbedömningen

I teoriavsnittet om kreditgivning förklaras att om det finns en risk för att företaget som söker en kredit ska hamna i betalningssvårigheter så hjälper det inte hur goda säkerheterna är. Banken analyserar företagets planer, kapitalbehovsberäkningar och investeringskalkyler och kontrollerar slutligen att kraven på säkerheter går att uppfylla. Först när kreditgivaren funnit att risken för betalningsinställelse är låg och är beredd att bevilja krediten blir säkerhetsfrågan aktuell. I första hand betonas vikten av en god återbetalningsförmåga. Detta är något som även respondenterna nämner, det vill säga att säkerheterna ett företag kan erbjuda är den sista begränsningen som avgör om banken kan bevilja krediten.

I empirin framgår även att bankerna kommer att få en större blancodel. En av respondenterna menar att en förändring kan vara att banken kommer att bli mer noggrann i bedömningen av underlaget eftersom risken ökar då blancodelen blir större. En annan respondent nämner att banken kommer att försöka täcka den ökade blancodelen som uppstår, men menar att banken i större utsträckning kommer att få vänja sig vid att ta större blancodelar.

Teoriavsnittet om kreditgivning belyser även att eftersom bankerna har egen lönsamhet som mål, måste de också skaffa lönsamma kunder. De kunder som anses ha låga risker har möjlighet att förhandla till sig bättre villkor. Dessa bättre villkor ger dock sämre lönsamhet för banken. Detta innebär att banken måste bli skickligare på att bedöma risker för att exempelvis kunna ta ut högre ränta från de kunder som anses ha hög risk. Ett sätt för bankerna att underlätta den här riskbedömningen är att införa interna normsystem för "rating" av företag. Detta innebär att olika företag tilldelas olika grader av risk och därmed får skilda räntesatser på sina krediter. I empirin förklarar respondenterna hur arbetet kring rating av företag går till. Samtliga respondenter talar här om ett analysbetonat arbete. Beträffande om det kommer att bli dyrare för företagen att ta lån i och med att risken blir större menar två av respondenterna att det troligtvis inte kommer att bli någon förändring. En av dem menar istället att de kommer att ställa mer krav på att det ska vara balans mellan främmande och eget kapital i företaget. Övriga respondenter menar på att risktagandet avspeglar sig i priset, det vill säga att en hög risk innebär ett högre pris.

5.3 Lagstiftningens påverkan på återbetalningsförmågan

Huvudfrågan vid all kreditgivning, som nämns i teoriavsnittet, är om kredittagaren kan återbetala krediten till fulla beloppet och i rätt tid. Detta är något som samtliga respondenter också framhåller. Banken gör en analys där de bland annat tittar på nyckeltal och gör en så kallad rating. Därefter betygssätts återbetalningsförmågan beroende på utfallet. Där till kommer även kvalitativa faktorer som till exempel marknad, produkter, ledning och personal. Respondenterna nämner att det kommer att vara viktigt att följa kunderna noggrant för att bättre kunna bedöma ett företags återbetalningsförmåga. En respondent nämner även att banken kommer att föredra att kunderna endast har en bank, så kallat enbanksförhållande, för att ytterligare underlätta för banken att följa företaget och dess verksamhet. En annan respondent nämner också att den korrelation som finns mellan ett företags återbetalningsförmåga och lämnade säkerheter kommer att förändras. Detta eftersom värdet på företagshypoteket förändras men inte ett företags återbetalningsförmåga. En respondent förklarar att han tror att banken kommer att bevilja lån, i vissa lägen, trots sämre säkerheter om de tror på just det företaget. Tre av respondenterna tror dock att det kommer att ske en

ökad vikt på ett företags återbetalningsförmåga. Återbetalningsförmågan ses som det primära och därefter följer de alternativa lösningarna på säkerheter.

5.4 Lagstiftningens påverkan på lämnade säkerheter

I teoriavsnittet om kreditgivning upplyses att varulagret vanligtvis är den största tillgången i ett företag. Vidare förklaras att det är ogenomförbart att lämna ifrån sig denna tillgång till en kreditgivare, då företagaren är beroende av varulagret och kreditgivaren dessutom inte har någon praktisk möjlighet att förvara det. Tack vare företagshypotek kan denna tillgångspost utnyttjas som säkerhetsunderlag. Generellt sett bedöms, enligt teorin, denna typ av säkerhet som relativt god, men vissa negativa inslag kan finnas, till exempel varulager med utpräglade modevaror eller svårindrivna fordringar. I empirin menar en respondent att företagshypotek är bra med de regler som finns idag och betonar att det främst är kundfordringarna som är av betydelse. Han menar att maskiner och inventarier ofta har ett mycket litet värde vid konkurs. En annan av respondenterna menar att om företagshypotek är bra eller ej beror mycket på vad man jämför med; att pantbrev i bostadsfastigheter alltid är bättre än företagsinteckning, men att till exempel pantbrev i industrifastighet kan vara sämre än företagsinteckning. En tredje respondent uttrycker att beträffande företagshypotek så vet banken aldrig vad som finns av värde vid en konkurs. Även varulagrets beskaffenhet är en viktig faktor för om företagsinteckningen kan anses vara bra. Respondenten menar, vilket även nämnts i teorin, att det är skillnad på att ha speciella varulager där det finns väldigt få köpare och ett varulager som är lätt att sälja på en andrahandsmarknad.

Författarna ställde vidare en fråga om respondenterna anser att bedömningen av den nya företagsinteckningen som säkerhet kommer att förändras. På den frågan svarar respondenterna att de inte tror att de kommer att göra noggrannare kontroller av exempelvis ett företags varulager innan de beviljar en kredit. Däremot tror två av respondenterna att företagen kan behöva visa mer specificerad information om till exempel kundfordringar och varulager vid bankens bedömning av företagsinteckning som säkerhet. Detta bland annat eftersom en ny kundfordran är mer värd än en äldre fordran.

Främst kommer bankerna dock att vilja ha andra säkerheter istället för företagsinteckning. Samtliga respondenter nämner att de kommer att föredra factoring, leasing och avbetalningslån efter reformen. I dessa säkerheter kommer de åt 100 procent av värdet mot 55 procent som företagsinteckningen ger. Två av respondenterna nämner även ökad användning av borgen och pant i företagarens egendom som alternativa säkerheter. I teoriavsnittet om den nya förmånsrätten förklaras att 6 §, fast egendom, har en förmånlig plats i ordningen, före företagsinteckning.

5.5 Lagstiftningens påverkan på kredituppföljningen

Ett av regeringens syften med den nya lagstiftningen är att det ska ske en förbättrad kredituppföljning. I teoriavsnittet om kreditgivning förklaras att företagshypotekets värde kontinuerligt måste kontrolleras av kreditgivaren. Denne kan aldrig förlita sig på det värde företagshypoteket bedömts ha vid pantförskrivningstillfället, eftersom företaget rörelse kan ändras och såväl öka som krympa. Detta, att ha en bättre kredituppföljning, är något som respondenterna nämner kommer att bli allt viktigare efter reformen. I teoriavsnittet kan man vidare läsa att den normala uppföljningen av företagen kan delas in i löpande kontakter,

informella kontakter och årliga genomgångar. Den löpande, kontinuerliga, kontakten är mycket viktig för banken eftersom den bland annat kan bidra till ett ömsesidigt förtroende och en öppen dialog mellan banken och kunden. Detta är en förutsättning för att banken snabbt ska få signaler och i tid kunna reagera om företaget börjar gå dåligt. Vidare anses den informella kontakten, till exempel föreningsliv, vara mycket betydelsefull som informationskanal.

I empirin kan man se tendenser till att det kommer att bli ett ökat fokus på både den löpande kontakten och den informella kontakten i och med den nya lagstiftningen. En respondent tror att man kan komma att vilja ha rapporter oftare och då med mer specificerad information, vilket kan anses som en ökad löpande kontakt. En annan respondent påpekar att man i små städer lättare kan leva närmare företaget och ständigt utbyta information och att detta är något man borde göra även i storstäder som en effekt av lagändringen. Detta kan vara ett exempel på ökat fokus på den informella kontakten.

Teoriavsnittet belyser även att en negativ utveckling av ekonomiska nyckeltal i kombination med några krissignaler som exempelvis att ledningen är oanträffbar, företaget byter namn eller leverantör samt får betalningsanmärkningar torde föranleda många kreditgivare till en mer noggrann analys av det berörda företaget. Detta arbete blir med anledning av den nya lagstiftningen allt viktigare enligt våra respondenter. En respondent menar att lagstiftningen sätter press på banken att se negativa signaler i så god tid som möjligt.

I teoriavsnittet om förmånsrätt vid konkurs klargörs att om det visar sig att gäldenären kan träffa överenskommelser med sina borgenärer i form av till exempel avbetalningsplaner, så är han inte längre på obestånd och kan inte försättas i konkurs. Respondenterna talar om vikten att upprätta handlingsplaner och att se negativa signaler i tid. Detta kan komma att leda till fler företagsrekonstruktioner och färre onödiga konkurser då banken vid en tätare uppföljning ser negativa signaler tidigare och har större möjlighet, samt större intresse, av att hitta lösningar för företaget så att de inte går i konkurs.

5.6 Sammanfattning

I detta kapitel presenterades en analys av den teori och empiri som har samlats in. Kapitlet började med en analys av den nya lagstiftningens påverkan på kreditgivningen i allmänhet och berörde därefter påverkan på riskbedömningen, återbetalningsförmågan, säkerheter samt kredituppföljningen. I följande kapitel presenteras författarnas slutsatser och förslag till fortsatt forskning.

6 SLUTSATSER OCH FORTSATT FORSKNING

I detta kapitel presenteras författarnas slutsatser och förslag till fortsatt forskning. Slutsatserna presenteras med hjälp av de nyckelord som har varit grunden i uppsatsens teori, empiri och analys.

6.1 Slutsatser

Den nya lagstiftningen innebär bland annat att bankerna får sämre förmånsrätt vid konkurs om de har företagsinteckning som säkerhet. Dessa försämrade villkor leder in på uppsatsens problem, vilket är att beskriva *hur bankerna anser att kreditgivningsprocessen till företag kommer att förändras i och med de ändrade förmånsrättsreglerna och den nya lagen om företagsinteckning.*

Författarna har funnit av bankernas kreditgivningsprocess till företag troligtvis kommer att påverkas av lagstiftningen på följande sätt:

Ett av lagstiftningens syften är att det vid kreditgivning ska läggas större vikt vid ett företags *återbetalningsförmåga*. Detta vill lagstiftaren uppnå genom att bland annat ge bankens säkerhet företagsinteckning ett sämre värde. Respondenterna menar att bankerna redan före lagändringen har börjat lägga mer fokus på ett företags återbetalningsförmåga. Att banken arbetar mot att fokusera på ett företags återbetalningsförmåga redan idag beror på att banken även före lagändringen drabbats av förluster vid konkurs. Reformen får här således ingen dramatisk effekt då återbetalningsförmågan redan tidigare har varit det primära i bankens kreditgivning. Författarna menar att reformen kan förstärka detta ytterligare.

Vad det gäller *säkerheter* och företagsinteckningens försämrade värde kommer bankerna att försöka hitta alternativa lösningar. Exempel på säkerheter som banker kommer att föredra efter reformen är factoring, leasing och avbetalningslån, det vill säga direktpantsättning. I dessa säkerheter kommer de åt 100 procent av värdet mot 55 procent som företagsinteckningen ger. Två av respondenterna nämner även ökad användning av borgen och pant i företagarens privata egendom som alternativa säkerheter. Författarna anser här att det kan diskuteras om utvecklingen mot att kräva personligt ansvar från företagets ställföreträdare är olämplig eller inte, men möjligt är att ett ökat personligt risktagande negativt kan komma att påverka viljan att starta och investera i företag. En ytterligare förändring som respondenterna nämner är att banken kommer att efterfråga kortare krediter. Författarna menar att möjligheten finns att lagstiftningen kan innebära att bankerna på grund av detta i vissa fall kan komma att ändra sin inställning från att betrakta kreditgivningen som långsiktig till att i likhet med leverantörerna se den som mer kortsiktig. Beträffande säkerheter ser författarna en tydligare förändring. I debatten har påståtts att banken inte i större utsträckning kommer att kräva alternativa säkerheter som kompensation för en försämrad företagsinteckning. Författarna har dock fått motsatsen ”bevisad”. Detta kan även utläsas i Bankrörelselagen som i 2 kap. 13 § skriver att banken ska säkra sina fordringar genom att begära säkerheter för de lån de beviljar.

Ett annat av lagstiftningens syften är att det ska ske en förbättrad *kredituppföljning* och detta ska i sin tur innebära en ökning av antalet företagsrekonstruktioner istället för konkurser. En konkurs innebär ofta en oförutsedd kapitalförstöring, vilken innebär att även ett starkt företagshypotek kan visa sig vara otillräckligt då ett företag kommer på obestånd. Med detta i

åtanke menar författarna att det inte är svårt att förstå att bankerna redan tidigare velat se att företag med överlevnadspotential faktiskt lyckas att komma på fötter igen. Författarna anser dock att bankerna kan få incitament att förbättra sin kredituppföljning ytterligare på grund av den nya lagstiftningen, då en konkurs innebär en väsentligt sämre utdelning för bankerna. Det kan tilläggas att bankerna dessutom inte vill förlora goda kundrelationer i onödan.

6.2 Fortsatt forskning

Författarna har i denna undersökning gjort vissa avgränsningar. En avgränsning som görs är att se hur lagstiftningen påverkar kreditgivningen ur bankernas perspektiv. Ett förslag till vidare forskning vore att se hur olika företag, som till exempel små och medelstora, påverkas av den nya lagstiftningen. Vidare anser författarna det intressant att undersöka vad lagstiftningen verkligen får för konsekvenser. Eftersom denna lagstiftning trädde ikraft 1 januari 2004 kan det om ett par år vara intressant att se hur kreditgivningen verkligen har påverkats.

6.3 Sammanfattning

I slutsatserna sammanfattas de tydligaste förändringarna som framkommit i uppsatsen. Beträffande fokuseringen på återbetalningsförmåga har framkommit att reformen endast innebär marginella förändringar. Däremot kan tydligare förändringar uttydas gällande synen på säkerheter. Bankerna kommer att efterfråga alternativa lösningar och då främst factoring, leasing och avbetalningsfinansiering då företagsinteckningen får ett sämre värde vid konkurs. Gällande kredituppföljningen får bankerna incitament att förbättra denna ytterligare på grund av den nya lagstiftningen.

LITTERATURÖVERSIKT

Böcker:

Arbnor, I & Bjerke, B, (1994). *Företagsekonomisk metodlära*. Lund: Studentlitteratur

Backman, J. (1985). *Att skriva och läsa vetenskapliga rapporter*. Lund: Studentlitteratur

Bergström, S och Lennander, G (2001), *Kredit och säkerhet*. Uppsala: Iustus Förlag AB

Broomé, P, Elmér, L och Nylén, B. (1998). *Kreditgivning till företag*. Lund: Studentlitteratur

Edström, M, Lundén B och Svensson, U. (1999). *Konkurs och ackord*. Uddevalla: Media Print

Eisenberg, T (1995). *Konkurs eller rekonstruktion: hur skapa effektiva lagar?*. Stockholm: SNS

Lindqvist, B (2003), *Lagtextsamling för juridiska introduktionskurser*, Lund: Studentlitteratur

NUTEK, Närings- och teknikutvecklingsverket (1993). *Riskbedömning – bankers riskbedömning vid kreditgivning till nystartade företag*. En rapport från riskbedömningsprojektet. Stockholm: Gotab

Patel, R och Davidson, B (2003), *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Rosengren, K-E. & Arvidson, P, (1992). *Sociologisk metodik*. Solna: Almqvist & Wiksell Förlag

Sveriges Rikes Lag (1999). Stockholm: Norstedts Juridik AB

Walin, G. (1995). *Om företagshypotek*. Stockholm: Fritze.

Wallentin, C och Estevall, L (1997). *Ekonomernas uppslagsbok*. Malmö: Liber Ekonomi

Internetadresser:

http://justitie.regeringen.se/propositionermm/lagratsremiss/pdf/lr_formansrattsregler.pdf, 2002-12-19

www.prh.fi/sv 2003-10-09

www.scb.se 2004-01-07

Intervjupersoner:

Andersson, Kenneth, Företagsmarknadschef SEB Nordstan, Göteborg, 2003-12-01, 1 timme

Karlsson, Ingemar, Kreditansvarig Nordea Majorna, Göteborg, 2003-11-28, 1 timme

Mattson, Peder, Kontorscheff City Handelsbanken, Göteborg, 2003-11-26, 1 timme

Ros, Sven, Kreditchef Lokal bank Föreningssparbanken, Göteborg, 2003-12-02, 1 timme

Offentligt tryck:

Prop. 2002/03:49 *Nya förmånsrättsregler*

SFS 1970:979 *Förmånsrättslag*

SFS 1987:672 *Konkurslag*

SFS 1984:649 *Lag om företagshypotek*

SFS 2003:528 *Lag om företagsinteckning*

SFS 2003:535 *Övergångsbestämmelser*

SOU 1999:1 *Nya förmånsrättsregler*

Tidskrift:

Thulin, C, *Uppgörelse klar om nya regler vid konkurs*, www.di.se 2003-05-20

Övrigt material:

Föreningssparbanken och samverkande sparbanker, (2003). *Ny lagstiftning om förmånsrätt och företagshypotek*

Bilaga 1

INTERVJUBREV

Bankens namn

Göteborg den XX november 2003

Angående intervju 2003-xx-xx kl.xx.xx

Vi vill med detta mail dels bekräfta den per telefon avtalade intervjun med Er, dels informera Er om vad intervjun i huvudsak kommer att beröra.

Vi läser C-kurs i företagsekonomi vid Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, med inriktning mot redovisning och finansiering. Vi har valt att i vår C-uppsats skriva om de nya förmånsrättsreglerna och hur dessa påverkar bankernas kreditgivning till företag. Arbetet fokuserar främst på omvandlingen av dagens företagshypotek.

Intervjun med Er kommer i huvudsak att beröra:

- Allmänt om kreditgivningen till företag idag.
- Bedömningen av företagets återbetalningsförmåga, säkerheter och risk i samband med kreditgivning.
- Förändringar i kreditgivningen till företag på grund av förändringen av företagshypotek från särskild till allmän förmånsrätt.
- Förändringar i kreditgivningen till företag på grund av att företagshypotek omvandlas till en ny företagsinteckning som kommer att gälla i 55 % av värdet av all gäldenärens egendom.

Med vänlig hälsning,

Lena Månsson
0732-480436
lenamansson@yahoo.com

Sara Norling
0706-530031
saranorling@hotmail.com

Bilaga 2

INTERVJUGUIDE

Inledning

Vilken befattning har du? Utbildning/erfarenhet? Arbetsuppgifter? Hur länge har du arbetat i nuvarande position? Ålder?

Allmänna frågor om kreditgivning

Hur fungerar kreditgivningen till företag idag?

- Olika former av lån?
- Säkerheter?
- Prissättning?

Vilken roll spelar redovisningsinformation vid kreditgivning?

- Bokslut/rapporter?
- Budget?

Vad anser du att syftet är med den nya Lagen om företagsinteckning?

Hur tror du att kreditgivningen kommer att fungera med anledning av reformen den 1 januari?

Vad tror du att effekten på kreditgivningen blir när företagsinteckning omvandlas till allmän förmånsrätt?

- I och med reformen innefattas all egendom vid eventuell konkurs, det vill säga även kassa/bank, värdepapper med mera, hur påverkar detta kreditgivningen?

Vad anser du att effekten på kreditgivningen blir när företagsinteckning ger rätt till endast 55 procents utdelning av det som kvarstår efter det att fordringar med bättre förmånsrätt erhållit betalning?

Vilka kreditformer till företag kommer att påverkas av de nya förmånsrättsreglerna?

- Någon mer?
- Någon mindre?

Riskbedömning

Hur går riskbedömningen av företag till?

Kommer riskbedömningen att förändras i och med reformen, och i så fall på vilket sätt?

Återbetalningsförmåga

Hur bedömer banken ett företags återbetalningsförmåga?

Kommer bedömningen av företagets återbetalningsförmåga att förändras? På vilket sätt?

Ett av lagstiftarens syften är att det ska ske en ökad vikt på återbetalningsförmågan vid kreditprövning. Vad anser du om detta?

– Vilken betydelse har ett företags återbetalningsförmåga i jämförelse med andra faktorer som till exempel erbjudna säkerheter?

Tror du att förhållandet mellan företagets återbetalningsförmåga och lämnade säkerheter kommer att förändras efter reformen?

Säkerheter

Hur ser banken på företagshypotek med de regler som finns idag?

– Hur värderar man företagshypotek idag? Redovisningsinformation?
– Är det en bra/dålig säkerhet i jämförelse med andra säkerheter?

På vilket sätt kommer bedömningen av den nya företagsinteckningen som säkerhet att förändras?

– Kommer banken att göra mer noggranna kontroller av företagets tillgångar som till exempel varulager? I så fall på vilket sätt?
– Tror du att redovisningsinformationens roll kommer att förändras?

Vilka säkerheter kommer banken att föredra efter reformen? Skillnad från tidigare?

Kredituppföljning

Hur ser kredituppföljningen ut idag?

Ett av regeringens syften med reformen är att kredituppföljningen ska förbättras. Tror du att den kommer att förbättras?

– Hur skulle det kunna gå till rent praktiskt? Månadsvis kontroll?
– Kommer detta att medföra speciella villkor? På vilket sätt?

Om det visar sig i kredituppföljningen att det föreligger ett begynnande betalningsproblem, när, vid vilken gräns bör banken reagera anser du?

– Vilka variabler tittar banken på? Nyckeltal?
– Hur får banken signaler? Hur reagerar banken?
– Tror du att det kommer att bli någon skillnad efter den 1 januari, varför?

Kommer färre lån att beviljas till företag?

– Hur tror du att banken kan komma att agera för att motverka detta?
– Kommer det att bli svårare och dyrare för företag att låna pengar?